

И (АНГ)
М 60

Джек Милотон

Самсон Борев

Драма

106078

Л. 1913 р.

34

Міжнародна Бібліотека ч. 13.

и (Анг)
М 60

Джон Мільтон.

САМСОН БОРЕЦЬ.

ДРАМА.

Переклад і студія дра ІВАНА ФРАНКА.

ЛЬВІВ 1913.

„Загальна Друкарня“, ул. Пекарська ч. 32.

106018

ПЕРЕДМОВА.

І. Житє Джона Мільтона.

Джон Мільтон належить до покоління англійських письменників, що наступило по часах Шекспіра та сучасної йому групи великих драматичних талантів, по силі та плодючості своєї творчості майже безпримірної в історії літератури усього світа. Нове покоління, що виросло під впливом церковної реформації і спеціально під впливом її англійської форми, яка найяскравіше визначила себе в т. зв. пуританстві, пішло також у літературній творчості зовсім іншою дорогою, як Шекспір і його сучасники. Можна сказати, що літературні таланти сего нового покоління (XVII в.) здрібноїли в порівнянню до своїх попередників, і разом із тим дуже значно звузився обсяг їх творчості. Характерним явищем сеї нової доби являється перевага біблійних тем над національними та інтернаціональними, та упадок драматичної штуки, яка з заборонаю театрів, доконаною під впливом пуританської доктрини, втратила головну основу свого розвитку. Найвизначнішим англійським поетом сеї доби являється Джон Мільтон.

Про його житє дійшли до нас досить численні та докладні відомости. Його рідня жила в графстві Оксфордськім. Отець поета, також Джон на ім'я, був нотарієм у Лондоні, жонатий із Сарою, якої батьківське прозвище подають

ріжно: Кестон, Бредшоу або Гоутон (Caston, Bradshaw, або Haughton). Сімя була досить маюча, бо нотарій Мільтон був власителем двох домів на Широкий вулиці (Breadstreet). У однім із тих домів родився поет д. 9. грудня 1608 р. В нього була старша сестра Анна, а 1615 р. родився ще молодший брат Хрістофер. Троє інших дітей Мільтонів померло. Мати Мільтона часто терпіла біль очей Сімя, як можна догадувати з біблійного імени матери, держалася пуританства і виховувала дітей у побожності, хоч не цуралася також світських наук та шук, особливо музики. Батько Мільтона сам навіть komponував музичні твори, переважно, хоч і не виключно духовного змісту. Син також був добрим співаком і за молодю навчився грати на різних інструментах, тай і пізніше, в тяжких літах своєї старости, не раз знаходив потіху в музиці.

Початкову освіту він одержав дома і в публичній школі; його домашнім учителем був Томас Юнг, родом Шотляндець, горячий пуританин, який пробуваючи три роки в домі Мільтонів, мав значний вплив на духовий розвій поета. Його пам'ять заховав Мільтон у двох листах і в одній латинській елегії, де його означено іменем Юнія. Від р. 1622 почав Мільтон учашати до школи при церкві св. Павла в Лондоні, що тоді була під управою славного латиніста Александра Джілля. Одержавши ще дома початки грецького та єврейського язиків, у тій школі Мільтон навчився їх досить добре. Взагалі ж школа давала багато того, що тоді називали вченістю, і Мільтон, працюючи дуже пильно від 12-ого року свого життя, здобув справді величезний запас знань, але придбав також початки пізньої сліпоты. В тій школі почалися також перші поетичні проби Мільтона, а власне переклад псалмів 114 і 136

на англійську мову та елегії, писані латинською мовою.

З початком 1625 р. Мільтон вступив на університет у Кембріджі. Про його студії в тій університеті відомо дуже мало. Знаний тільки факт, що в р. 1626 за якусь бійку в суперечці його на короткий час видалено з університету. В р. 1629 він одержав на тій університеті ступень бакалавра, а три роки пізніше ступень магістра. Сим кінчилися в тодішній Англії університетські студії.

По скінченню університету Мільтон замешкав у фільварку своїх родичів Гортоні, віддаленим кілька миль на захід від Лондона, займаючи там переважно поезією та приготовляючи ся до будучого життєвого заводу. Тут прожив він до року 1638; у тій році оженився його брат Хрістофер і прибув зі своєю жінкою на постійний побут до Гортонів; наслідком сего було, що поет мусів виїхати відтам, і бажаючи розширити свої студії він удався в подорож до Італії. Через Париж він заїхав до Ніцци, потім пробував довгий час у Фльоренції, потім у Римі і в Неаполі. Відси бажав поїхати ще до Сіцилії та до Греції, але відомости з дому спонукали його до повороту. Вертаючи він їхав через Рим, Болонію та Феррару, був якийсь час у Венеції та в Медіоляні, а відси через гору св. Готгарда поїхав до Женевы. До Англії вернув у серпні 1630 р.

По повороті з Італії задумав Мільтон присвятити себе учительству і заняв ся на разі вихованем своїх двох сестрінок. Але політичні події змінили цілий дальший план його життя і поставили його в службу англійської революції, що вибухла в р. 1640, довела до впадку й смерти короля Кароля І. з шотляндської родини

Стюартів і осягну свій вершок у семилітнім проєктораті Олівера Кромвеля над Англією в рр. 1653—1660. Побіда пуританського напрямку над прихильністю до католицизму, яку проявляв король, заставила Мільтона випустити в світ цілий ряд полемічних писань, із яких найважливіші: „Про реформацію“, „Епископство та пралати“, та „Про суть церковного устрою“. Основою тих писань була оборона епископства як підстави церковної організації, яку він мотивував доказами не тільки з євангелія, але також із старого завіта. В р. 1643 він оженив ся з Марією Пауель, дочкою мирового судді в графстві Оксфордї. Жінка по короткім часі не зовсім згідного подружнього життя покинула його й вернула до родичів, а коли довгий час не вертала, на його листи не відповідала, а висланого для порозуміння післанця відправила без відповіді, він виставив їй розводний лист із заявою, що вважає своє подружжє з нею розв'язаним. Для оправдання сего свого кроку він написав трактат „Учене й наука про розвід“, доказуючи в нїм, що подружжє, особливо бездітне, має право розійти ся, коли подружки пізнають, що не можуть жити з собою в згодї.

В тім самім 1643 р. dokonав ся також зворот у його релігійних поглядах. Перевага пуританства над т. зв. англїканською церквою показала йому, що пуритани потраплять бути так само нетерпимі супроти інших вір, як католики. Він виступив проти них у письмі „Atheoragitis“, в яким боронив свободи віри та совісті й особливо рішучо відкидав цензуру. Тодї також написав він трактат „Про вихованє“, в яким представив хід виховання хлопця з висшого стану від 12—20 року.

В р. 1645 він поєднав ся знов зі своєю жінкою, з якою прожив аж до її смерті 1652 р.

В р. 1648 він написав декілька політичних писань. Ще перед смертю короля Кароля I. він написав трактат „Право королів і урядів“, але коли на внесок Кромвеля короля покарано смертю, він з поручення того-ж Кромвеля написав латинською мовою славний трактат „Оборона англійського народу“ (Defensio pro populo Anglicano), в яким мотивував право народу карати своїх володарів за надужите своєї власті. Сей трактат викликав досить оживлену полеміку; на пороблені йому закиди Мільтон відповів другою „Обороною“. Від р. 1644 Мільтон почав чим раз тяжше занепадати на очі, а 1652 р. осліп зовсім наслідком ненастанної напруженої праці. В р. 1647 умер його отець, в р. 1652 умерла його жінка Марія, з якою мав четверо дітий. Лишивши ся сам із дрібними дітьми, а надто в стані сліпоти, він 1656 р. оженив ся другий раз, але ся друга жінка вмерла вже 1658 р. при дитині.

З р. 1660 скінчила ся англійська республіка, а дїнастію Стюартів покликано знов на трон. Наступила звичайна в таких випадках реакція, в якій Мільтон не чув себе безпечним, а деякі його писання засуджено на спалене катівською рукою. Але особисто його не зачеплено, а впливові прихильники здужали вивести йому повну безпеку. Від тепер починаєть ся його наукова та поетична діяльність. Дікуючи задля своєї сліпоти, він уложив „Словар латинської мови“, „Нарис льогіки“, „Систему теології“ та „Географічно-історичний опис російської держави“. Від р. 1648 він працював над просторою „Історією Англії аж до норманського завойованя“. Хоча сліпота не дозволила Мільтонові зробити з тої історії в повні жерелову працю, то вона все таки свідчить не тільки про його надзвичайний та-

лант, але також про широкі студії та значне критичне поглиблене.

Домашні обставини його життя при його сліпоті не могли бути дуже веселі, тим більше, що дочки не могли давати йому такої допомоги, якої йому було потрібно. Тому він 1663 р. оженився третій раз і знайшов у третій жінці добру та вірну подругу, що доглядала його аж до смерті. В р. 1665 чума змусила його покинути Лондон і виїхати на село, де він зачав писати свою головну поему „Страчений рай“. Ця поема вийшла друком у р. 1667, чотири роки пізніше вийшло її продовження „Відзисканий рай“, а того самого 1671 р. також його трагедія „Самсон Борець“ (Samson Agonistes). Ще три роки прожив поет у спокої, радуючи ся славою, яку принесли йому ті поетичні твори, та д. 8. листопада 1674 р. він умер, а 12. тогож місяця був похований у церкві св. Егидія в Лондоні*).

II. Літературна діяльність Мільтона.

Літературна діяльність Мільтона почала ся дуже вчасно, ще в його шкільних часах. Іще будучи учеником школи при церкві св. Павла, що відповідала тепершній гімназії, він почав писати вірші англійською мовою. Із книжок, які тоді довелося йому читати, дослідники особливо зазначають французьку книгу „Шестоднев або сотворенє світа“ (Du Bartas, Le Septimaire

*) Всі подробиці сего біографічного нарису взяв я з праці німецького вченого д-ра Ріхарда Вількера (Professor Dr. Richard Wülker, Geschichte der englischen Litteratur von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart. Leipzig und Wien. Bibliographisches Institut 1896, ст. 325—336

ou Creation du Monde) в англійським перекладі; вплив тої книжки видно не тільки в перших його літературних пробах, перекладах псалмів 114 і 136 на англійські вірші, але також у його поемі „Страчений рай“. Тоді-ж написав він латинською мовою кілька елегій, із яких четверта присвячена пам'яті його вчителя Юнга. Між рр 1625—1629, у часі своїх університетських студій, Мільтон написав декілька латинських поезій із нагоди університетських свят, смерті визначних учителів, а одну на пам'ятку відкриття порохового замаху на будинок парламенту в р. 1605. (In proditiōnem bombardicam). Англійською мовою були написані вірші на смерть візника, що возив пасажирів між Лондоном і Кембриджем, а також „На смерть гарної дитини“, донечки його сестри. Англійською мовою для університетської диспути написана також віршована „Похвала рідної мови“ та епічна трійогоя з життя Христа: „На вроджене Христа“, „Представлене в храмі“ і „Муки Спасителя“; особливо перша з тих поезій визначається незвичайною поетичною красою. В р. 1630 був написаний сонет на пам'ять Шекспіра, який подаю тут у перекладі на нашу мову як свідоцтво про те, як відносив ся найвизначніший поет XVII. в до свого попередника з XVI. в.

Чи-ж мусить над мойого Шекспіра кістьми
Камінь за каменем здвигать нащадків поколіне?
Чи-ж мусить прах його святий лежать
Під пірамідою, що під небес стримить склепінє?
Син споминів, великий спадкоємець слави,
Чи-ж потребує він пам'ятника мертвого,
Щоб в забутє ім'я його не впало?
У подиві, який ім'я те окружає,
В нім пам'ятник, який віки перетриває.

Ти штуку застиджаючи мозольну
Летиш на ритмах, що беруть в неволю
Кождське серце, у яке безцінні дари
Твої книги, мов дельфійській пророцтва
Вривають ся глибоко. Своїми словами
Фантазію ти нашу рвеш з собою,
Нас робиш мармуром, що в подиві нім м
Слів твоїх слухає. І так лежиш ти тут
В такій пишноті похоронений,
Що королі бажали би вмирати,
Аби в такому гробі спочивати.

По скінченню університету, живучи кілька літ у фільварку Гортоні біля Лондона, Мільтон викінчив цілий ряд поетичних творів, між якими значніші були „Час“ (Time), „Веселий“ (L'Allegro), „Задуманий“ (Il Penseroso), гру зі співами „Аркадійці“, гру пастерську „Comus“ і другу гру пастерську „Lysidas“. Особливо дві поемки „Веселий“ і „Задуманий“, що завдячують своїм мотивом різьбленим портретам двох князів із родини Медічі в медіцейській каплиці в Флоренції, являють ся протиставленням веселого життя на лоні природи та поважного, вдумчивого життя чоловіка, зайнятого важкими питаннями часу. Можна би тут бачити протиставлене двох поколінь англійської суспільності — веселого часів Шекспіра й поважного, пуританського часів Мільтона.

Драматичні штуки „Аркадійці“, „Комус“ та „Лікідас“, писані Мільтоном принагідно для двірських празників його багатих приятелів, визначають ся наслідуванем грецького мітологічного апарату і не мають для потомности більшого значіння.

В часі своєї подорожі по Італії написав Мільтон ряд сонетів італійською мовою, а вернувши до Англії 1639 р., написав латинською

мовою і в класичнім стилі „Нагробник Дамоні“ (Epitaphium Damonis), де пастух Тирзіс (Мільтон) оплакує смерть свого товариша Дамона (властиво Кароля Діодаті, шкільного товариша Мільтонового).

Під благотворним небом Італії зародило ся в Мільтоновій голові багаті плянів літературних творів, переважно драм. Страченому раєви мали бути присвячені три нариси, а четверта драма мала представляти Адама вигнаного з раю. В окремих драмах мали бути оброблені „Потоп світа“, „Збуренє Содоми“, „Самсон“ у двох частих, „Дітовбийця Ірод“, Іван Хреститель, п'ять драм із життя Спасителя, „Лазар“ і „Зруйнованє Єрусалима“. Цілий ряд драм мав представляти найстаршу історію Англії, а особливо панованє короля Ельфреда; инший ряд драм мав представляти історію Шкоції, в тім числі був також „Макбет“. З усіх тих плянів Мільтонови не довело ся обробити нічого крім „Утраченого та Відзисканого раю“, та „Самсона“.

Полишаючи на боці полемічні, політичні, історичні та інші наукові праці Мільтона, вичислені в попереднім розділі, згадаю тут коротко лише про дві його епічні поеми „Утрачений рай“ і „Відзисканий рай“. У сих двох поемах оспівав Мільтон основну християнську догму про сотворенє, гріховний упадок і відкупленє чоловіка через Сина божого. Ся догма, розвинена й вироблена отцями церкви в перших віках християнства, вимагала для свого мотивованя величезного апарату, скомпонованого не тільки на основі строго біблійних переказів, але також, і то навіть головню, на основі т. зв. апокрифічної традиції про сотворенє та бунт ангелів і про ненастанну боротьбу між збунтованими та з неба скиненими ангелами й їх провідником Сатаною

та Богом. Жертвою тої боротьби паде зразу праотець людського роду Адам зі своєю жінкою Евою, а пізніше, по 4000-ох літ також Син божий Ісус Христос, зроджений із дівиці і втілений Бог, який через свою смерть викупляє людський рід із неволі Сатани і другий раз рішучо побіджає його. Ся тема відповідала більше поглядам та віруванням середніх, ніж новітніх віків, і коли за її оброблене взяв ся геніальний англійський поет XVII в., то се був до певної міри анахронізм, який поясняється тільки тим приливом християнського пієтизму, що найяскравіше виявив себе в пуританстві й не лишив ся без впливу на сформоване духового складу англійського народу ще й до сего часу.

Зміст першої поеми Мільтона, „Втрачений рай“, зложеної в першій виданю з десяти, а в другій і у всіх дальших із 12-и пісень без зміни тексту, представляє апокрифічну машинерію гріхопадєня перших людей дуже широко, а основне біблійне оповіданє про жите Адама й Еви в раю, їх гріх та вигнанє з раю займає зглядно дуже мало місця. Поема починається ся описом упадку збунтованих ангелів, які отямивши ся після свого погрому, збираються на нараду й укладають плян боротьби з новосотвореним людським родом. Головний між ними Сатана вилітає з пекла й удається до раю, з якого одначе прогання його ангел. Аналогічно до пекольного парламенту відбувається ся також у небі нарада Бога з ангелами. Бог заповідає ангелам близький упадок людей, а Син божий зараз же заявляє свою готовість спасти людей від власти Сатани та його товаришів. Середня часть поеми скомпонована дуже слабо і складається головнорішчю з оповідань про сотворенє та бунт ангелів, про сотворенє Адама, його перше жите в раю

й сотворенє Еви. В чотирьох остатніх піснях оповідається широко та дуже нескладно драма, що міститься в першій розділі книги Битія; Мільтон штучно розширяє своє оповіданє просторими описами та оповіданєм про те, як Бог обявляє Адамови будушу долю людського роду та його відкупленє через Сина божого.

Ще слабше скомпонована друга поема, основана на євангельських оповіданях про жите Ісуса Христа, з яких автор властиво бере тільки оповіданє про хрещенє Ісусове на Йордані та про його спокушуванє Сатаною в пустині. На основі апокрифічного оповіданя про сю остатню подію. Мільтон скомпонував довезну диспутацію між Ісусом і Сатаною, повну середньовікової вчености, доказів і протидоказів, у якій Ісус перемагає Сатану. Поема кінчиться ся описом бурі, після якої Ісус вертає до дому своєї матери, і ангельським хором на похвалу Спасителя, зложеним у дусі старої грецької трагедії. „Ся поема — відзивається ся про неї німецький історик англійської літератури, — має всі хиби „Утраченого раю“, але не має його добрих прикмет. Вона має ще більше дідактичний характер, і містить іще менше акції, як її взірєць. Се не „Мессіяда“, як би можна було ждати, не історія вродженя, життя та стражданя Спасителя аж до його вознесеня на небо, а тільки один момент із його життя“¹⁾.

Мільтоновій поемі „Утрачений рай“ пошало надзвичайно не тільки в англійській, але і в інших європейських літературах. Починаючи від XVIII в. вона була перекладена майже на

¹⁾ P. Dr. Richard Wülker, Geschichte der englischen Litteratur, ст. 336—339.

всі важніші європейські мови, втім числі також на російську. На нашу мову перекладати її тепер уже мабуть за пізно, бо ані своїм змістом, ані своєю композицією, ані своїм основним духом англійського піетізму, ані нарешті своєю формою — неримованими віршами шестискладового ямбічного розміру вона не може зачислитися до архитворів світової літератури, а визначається надто дуже важким стилем, перетяженим абстракціями та метафорами.

III. Жерела „Самсона Борця“.

Головним жерелом Мільтонової трагедії треба вважати біблійне оповідання про Самсона, що міститься в книзі званої „Книгою Судіїв“ і обіймає розділи XIII—XVI. Аби дати поняття, як виглядає єврейська традиція про Самсона, і як визискав, а зглядно переробив її Мільтон у своїй драмі, подаю тут переклад біблійного оповідання, користуючись для свого перекладу французьким перекладом Едварда Райса, доконаним із єврейської мови та заосмотреним науковими поясненнями й критичним коментарієм¹⁾.

„XIII. Тим часом Ізраїлїти не переставали робити такого, що не подобалося Богу, і Бог віддав їх у руки Філістинів на протязі 40 літ. Але в околиці Сорея в краю Данїтів був чоловік на

¹⁾ Histoire des Israélites depuis la conquête de la Palestine jusqu'à l'exil. (Livres des juges, de Samuel et des rois) par Edouard Reuss, professeur de l'université de Strasbourg. Paris 1877, перша частина серії „La Bible, traduction nouvelle avec introductions et commentaires par Edouard Reuss“, ст. 202—214).

імя Маноя, якого жінка була неплодною і не мала дітей. Тій жінці явилася об'ява Бога і сказала їй: „Бачиш, ти безплідна й не мала дитини, але ти зачнеш у животі і вродиш на світ сина. Дожидаючи його стережи, щоб не пити вина, ані жадного п'яного напою, й не їсти нічого нечистого. Бо ти зачнеш у животі і вродиш на світ сина, а його голови нехай не діткнеться бритва, бо сей хлопець повинен бути посвячений Богу зараз від свого вродження, аби міг зачати у вільненні Ізраїля від руки Філістинів“. Жінка від себе сказала своєму мужеві: „Чоловік божий — мовила вона — прийшов до мене; його вигляд був такий, як вигляд об'яви божої, але я не питала його, відки він прийшов, і він не сказав мені свого імені: Але він сказав мені: „Бачиш, ти зачнеш у животі і вродиш на світ сина, а дожидаючи його не пий ні вина, ні п'яного напою, і не їж нічого нечистого, бо сей хлопець повинен бути посвячений Богу зараз від його вродження аж до дня своєї смерті“. Тоді Маноя помолвився до Бога і сказав: „Дякую тобі, Пане мій, що божий чоловік, посланий тобою, прийшов до нас. Але прошу тебе, аби він прийшов іще раз до нас, аби заповісти нам, що маємо чинити з хлопцем, який нам уродить ся“. І Бог вислухав голосу Маноя, а поява божа знов прийшла до його жінки, коли вона сиділа на поли, а Маноя, її муж, не був коло неї. І жінка що духом побігла сповістити своєму мужеві і сказала йому: Чоловік, що був у мене сьогодні, явився другий раз“. І Маноя пішов за своєю жінкою, а заставши того чоловіка сказав до нього: „Чи ти той чоловік, що говорив із отсею жінкою?“. А він відповів: „Се я“. Тоді сказав Маноя: „Коли сповнять ся твої слова, то що маємо робити зі своїм хлоп-

цем і що має робити він сам?" А поява Вічного сказала до Маноа: „Твоя жінка нехай здержить ся від усього того, що я сказав, нехай не їсть нічого такого, що походить від виноградника; не п'є ані вина, ані п'яного напою й не їсть нічого нечистого та заховує все те, що я поручив їй“. І Маноа сказав до об'яви божої: „Позволь, аби ми угостили тебе й дали тобі козу для твого вжитку“. Але поява Вічного сказала до Маноа: „Що до моєї гостини, то я не їстиму в тебе нічого, а коли хочеш жертвувати Богу цілопалену жертву, то жертвуй“. Бо Маноа не пізнав, що се була об'ява Вічного. І Маноа сказав до об'яви божої: „Яке твоє ім'я? Бо коли сповнять ся твої слова, ми почитимо тебе“. Але об'ява божа відповіла йому: „Пощо питаєш мого імені; коли воно чудесне?“ Тоді Маноа взяв козла та жертвни приналежності, й зложив жертву Богу на камені. І дивне диво! Маноа та його жінка побачили, що в хвили, коли полум'я підняло ся понад жертвником до неба, поява божа вступила в полум'я над жертвником. Бачучи се Маноа й його жінка кинули ся лицями на землю, а поява божа зчезла з перед їх очей. Тоді Маноа пізнав, що се була поява Вічного. І Маноа сказав до своєї жінки: „Ми померемо, бо ми бачили Бога“. Але його жінка відповіла йому: „Коли би Ягве захотів, аби ми померли, то не був би прийняв із наших рук ні цілопалення, ні жертви, й не був би дав нам побачити всего того, й не був би обіцяв нам рівночасно нічого подібного“. І ся жінка вродила на світ сина, якого назвала Шімесом. І хлопець ріс, і Бог благословив його. А дух Вічного почав водити його по полях данітських між Сореею та Єгитаолем.

„XIV. І Шімесон пішов до Тімни й побачив там дівчину між дочками Филістинів. Потім вер-

нув і промовив до свого вітця та до своєї матери кажучи: „Я бачив дівчину в Тімні між дочками Филістинів. Ідїть і візьміть її за жінку для мене!“ Та отець і мати сказали йому: „Чи нема дівчини між дочками твоїх братів і в цілім нашім народі, що ти мусиш брати дівчину з поміж Филістинів, тих необрізанців?“ Але Шімесон відповів своєму вітцю: „Сю візьми для мене, бо ся подобаєть ся мені.“ А отець і мати не знали, що се походило від Вічного. Бо він шукав нагоди проти Филістинів, які в тім часі панували над Ізраїлем. І от Шімесон пішов до Тімни зі своїм вітцем і зі своєю матір'ю, а коли дійшли вже до виноградників Тімни, виступив проти него молодий лев і заричав. І дух божий вступив у нього, і він роздер льва так, як роздирають цапа, не маючи нічого в руці. Але він не сказав нічого ані вітцю, ані матери про те, що зробив. Потім пішов до Тімни й поговорив із дівчиною, і вона подобала ся Шімесонові. Дещо пізнійше потім він повернув туди, аби пошлюбити її, а зійшовши з дороги, аби побачити труп льва, знайшов у тілі льва пчолоячий шільник із медом. Він узяв його в руки і пішов їдючи мід. А дійшовши до свого вітця та до своєї матери дав їм також їсти того меду, але не сказав їм, що знайшов той мід у тілі льва. Тим часом його отець пішов до дому дівчини, а Шімесон приготував там шлюбний пир, бо такий там звичай був у молодих парубків. Коли родичі дівчини побачили, що Шімесон надходить, зібрали трицять товаришів, що мали бути його друзями. І мовив до них Шімесон: „Ану, задам вам загадку. Коли відгадаєте її протягом сімох днів, які тривати-ме пир, я дам 30 тунік і 30 плащів у дарунку. Та коли не зможете відгадати її, дасте мені 30 ту-

106078

нік і 30 плащів у дарунку". Вони відповіли: "Нехай і так. Скажи свою загадку, аби ми почувли". І він сказав до них:

"Від їдця вийшло їдоме,

Від сильного вийшло солодке."

Минули три дні, а вони не могли відгадати загадки. Нарешті смого дня сказали до жінки Шімешона: "Видури в твого чоловіка розв'язку тої загадки, а то ми спалимо тебе разом із домом твого вітця. Чи на те ви запросили нас на весіле, аби обдерти нас із одежі, га?" І жінка Шімешона почала налягати на нього з плачем мовлячи: "Ти маєш тільки відразу до мене, а не любов. Чому не хочеш в'яснити мені ту загадку, яку ти задав парубкам із мого народу?" На те він відповів їй: "Бачиш, я не в'яснив її ані мому татови, ані моїй мамі, то чому-ж маю в'яснити її тобі?" Та вона налягала на нього з плачем протягом сімох днів, які тривав їх пир. Нарешті смого дня, коли вона не переставала мучити його, він дав їй розгадку, а вона в'яснила загадку парубкам свого народу. І ось смого дня перед заходом сонця парубки сеї місцевості сказали йому:

"Що солодше від меду?

І що сильніше від льва?"

На те він сказав їм:

"Коли-б ви моїм волом не орали,

Моєї загадки ви-б не відгадали."

І дух Вічного вступив у нього, і він пішов до Аскальона і вбив 30 людей із поміж них, і забравши з них те, що мали на собі, дав їх одежі в дарунку тим, що відгадали його загадку. А розсердивши ся на свою жінку він вернув сам до дому свого вітця. А жінка Шімешона вийшла замуж за його товариша, що при-сватав ся до неї.

"XV. Дещо пізнійше, коли надходили жнива пшениці, Шімешон пішов відвідати свою жінку, ведучи з собою козла. Він сказав: "Хочу вийти до своєї жінки, до її кімнати." А отець жінки сказав: "Та я подумав собі, що ти дістав відразу до неї, і віддав її твому товаришеви. Та ось її молодша сестра далеко красша від неї; візьми її замість тамтої." Тоді Шімешон сказав до нього: "Сим разом не буду винувати супроти Филістинів, коли вчиню їм зло". І Шімешон і зловив триста шакалів і набравши смолоскіпів пов'язав їх хвіст до хвоста і прив'язав смолоскіп у середину між два хвости. І запаливши смолоскіпи він пустив їх на хлібній полі Филістинські і запалив не тільки копи зі снопами, але також збіже на пни та оливні сади. І сказали Филістини: "Хто се зробив?" Їм була відповідь: "Се Шімешон, зять Тімніта, за те, що йому взято жінку й віддано його товаришеви." І зійшли ся туди Филістини і спалили її та її вітця. Тоді Шімешон сказав до них: "Коли ви поступаєте так, то я не вспокою ся, поки не помщу ся на вас." І він повбивав їх поламавши їм руки й ноги і зробив велику різню. Потім оселив ся в яскині гетамської скелі. Тим часом Филістини вирушили туди й станули табором у Юдеї, прямуючи до Лехі¹⁾. І питали їх юдей-

¹⁾ Географічне положення тих місцевостей, яких назви взяті з дуже старої традиції, тепер важко означити докладно. Те тільки видно зі зв'язку оповідання, що Шімешон бажавши сховати ся від Филістинів, із своєї рідної околиці, краю Дана, положеного на самій півночі Палестини, перейшов на самий південь Палестини до Юдеї і сховав ся там у печері одної скелі мабуть недалеко Мертвого моря. І. Ф.

ські люди: „Чого ви вирушили проти нас?“. Вони-ж відповіли: „Ми вибрали ся, аби увязнити Шіmeshона і зробити з ним так, як він зробив із нами“. Тоді 3000 людей юдейських пішли до яскині гетамської скелі і сказали Шіmeshонові: „Чи ти не знаєш, що Филистини наші пани? По що-ж ти зробив нам се?“ А він відповів їм: „Я зробив їм тільки те, що вони зробили мені“. Тоді вони сказали йому: „А ми прийшли сюди, аби звязати тебе й віддати Филистинам“. І мовив до них Шіmeshон: „Покленіть ся мені, що самі ви не вбєте мене!“ І вони відповіли йому мовлячи: „Та ні, ми хочемо тільки звязати тебе й віддати тебе їм, але зовсім не хочемо вбивати тебе“. І вони звязали його двома новими мотузами й вивели зі скелі Коли-ж прийшли недалеко Лехі й коли Филистини наблизивши ся до нього підняли окрики, вступив у нього дух божий, і мотузи, що були на його руках, зробили ся немов льняні нитки спалені огнем, і перевязи поспадали з його рук. І знайшовши зовсім свіжу осялчу челюсть він простяг руку, вхопив її і вбив 1000 людей. І мовив Шіmeshон:

„Челюстю осялячою

Одну юрбу, другу юрбу —

Челюстю осялячою

Вбив я тисячу людей“.

І сказавши се він відкинув ту челюсть далеко від себе, а те місце прозвано Рамат-Леві, себ то кинена челюсть. У той час на нього найшла спрага і він скликнув до Вічного мовлячи: „Ти дав своєму слугі змогу віднести сю велику перемогу. Чи-ж тепер мушу я вмерти зі спраги і впасти в руки необрізаних?“ Тоді Вічний розколов скелю, що лежить недалеко Лехі, і з неї потекла вода, і він напив ся, в нього вступив дух і він прийшов до сили. Тому прозвано те

місце жерелом кричучого, і воно находит ся в Лехі до сего дня.¹⁾

„XVI. Прийшов Шіmeshон до Гацци й побачив тут блудницю та зайшов до неї. Почули се люди з Гацци й мовили: „Шіmeshон прийшов сюди“. Вони обступили дім і обставили вартою на всю ніч, та пильнували також міської брами, позасідавши в криївках і мовлячи: „Коли настає день, убемо його“. Тим часом Шіmeshон спав аж до півночі, а о півночі встав і взявши обі половини міської брами й два засуви, вирвав їх разом із гаками, взяв на плечі й заніс аж на верх гори напроти Геброна. Потім він закохав ся в одній жінці з Нагаль-Шорека, на ім'я Делілі. До неї прийшли князі Филистинів і сказали їй: „Підхлібляй йому й старай ся дзнати ся, в чім його велика сила й яким способом ми могли-б опанувати його, звязати та покорити його, і ми дамо тобі кожний по тисячу й сто сіклів“. Тоді Деліля мовила до Шіmeshона: „Скажи мені, в чім твоя така велика сила й чим би можна тебе звязати так, аби ти був зовсім слабкий?“ А Шіmeshон відповів їй: „Як би мене звязано сімома живими свіжими, ще не сушеними, я ослаб би й був би такий, як кожний інший чоловік.“ Тоді князі Филистинів принесли їй сім волових жил, свіжих і ще не сухих, і вона звязала його ними в часі, коли в її кімнаті мужі сиділи в засідці. Тоді вона скрикнула: „Шіmeshоне, Филистини!“ І він порвав жили мов конопляні нитки

¹⁾ На сьому очевидно кінчить ся оповідане сего розділу, а далі додано ще одно речення, яке треба вважати додатком пізнішого редактора: „І він стояв на холі Ізраеля в часі Филистинів протягом 20 літ“.

приложені до огню, а його сили не вивідаю зовсім. Тоді Деліля мовила до Шімешона: „Бачиш, ти одурив мене, сказав мені неправду, а тепер скажи мені таки, чим можна звязати тебе?“ А він відповів їй: „Коли-б мене звязано новими ливвами, що ще не були в службі, я ослаб би зовсім і був би такий, як инший чоловік“. Тоді Деліля взяла нові ливви, звязала його й скрикнула: „Шімешоне, Филистини йдуть!“ А засідка й сим разом була в кімнаті. Але він розірвав ливви мов нитки й освободив свої руки. Тоді Деліля мовила до Шімешона: „Доси ти одурив мене й говорив мені брехні. Скажи-ж тепер, чим можна би звязати тебе?“ І він відповів їй: „Як би ти віткала сім космів волося моєї голови (в полотно), навинула те полотно на вал, тоді я був би слабший і такий, як инші люди“. Коли-ж він заснув у неї, вона віткала сім космів його голови в полотно, навинула на вал і прибила вал гвоздем, а потім крикнула: „Шімешоне, Филистини йдуть!“ Він прокинувся зі сну та вирвав полотно й вал і гвіздь із варстату.¹⁾ Тоді вона сказала до нього. „Як же-ж ти

¹⁾ У цьому місці в гебрейському тексті прогалина, в якій бракує кінця промови Шімешона та початку того, що зробила Деліля. Крім сего гебрейські терміни ткацького ремесла не зовсім ясні, так що й переклади в тім місці не можуть бути зовсім докладні. В перекладі Куліша се мсце читаємо ось як: „Самсон сказав: „Як би ти віткала семеро кучерів з моєї голови у в основу, та прибила цвяхом на ткацькому валу, тоді був би я малосилен як инші люде. Як же він заснув, узляла Деліля сім кучерів з голови в нього, ввіткала в основу та закріпила гро-

твое серце замкнене для мене? Отсе вже три рази ти одурив мене й не сказав мені, в чім твоя сила така велика“. Коли отак вона день у день налягала на нього своїми намовами й мучила його, він знетерпимий смертельно відкрив їй усе своє серце й сказав їй: „Ніколи не доторкнула ся бритва моєї голови, бо я від могого вродження посвячений Богу. Як би мене оголено, я стратив би свою силу й зробив би ся слабим, як кождий инший чоловік“. Тоді Деліля бачучи, що він відкрив їй усе своє серце, післала покликати князів филистинських і переказати їм; „Прийдіть сим разом, бо він відкрив мені все своє серце“. І князі Филистинів прийшли до неї і принесли з собою срібло. Вона-ж приспала його на своїх колінах, потім поклікала голяря й веліла обголити сім кіс на його голові, і таким способом ослабила його, бо його сила пропала. Потім кликнула: „Шімешоне, Филистини йдуть!“ І він збудив ся зі сну й сказав: „І сим разом я вийду з сего й увільню себе“. Та він не знав, що Бог опустив його. Тут же Филистини взяли його в руки, повиколовали йому очі й запровадили його до Гаши: там окований подвійним залізним ланцюхом він у вязниці мусів обертати жорновий камінь. Та волосе на його голові по-

здем на ткацькому валу“. Сей переклад о стілько неясний, що допускає розумінє, буцім то Деліля відтяла ті сім кучерів із Самсонової голови й віткала їх у полотно, коли натомість дальший хід оповідання вимагає такої штуки, аби волосе не відтяте від голови (воно в Самсона було ніколи не стрижене й очевидно дуже довге) віткати в полотно й навинути на вал, а той вал закріпити так, аби не міг обертати ся.

І. Франко.

чало відростати після обголення. По якімось часі князі Філістинів зібрали ся, аби принести велику жертву своєму богови Дагонови з великими radoшaми, бо мовили: „Наш бог дав нам у руки нашого ворога Шімешона!“ І коли народ побачив його, величав свого бога мовлячи:

„Се наш бог дав нам у руки
Ворога нашого,
Що спустошив наш край
І наших так много побив“.

А коли вже були під охотою, сказали: „Покличте Шімешона, нехай забавляє нас!“ І покликали Шімешона з вязниць, і він виробляв перед ними різні гри. Його помістили між двома стовпами, а Шімешон сказав до хлопця, що держав його за руку: „Постав мене так, аби я міг доторкнутися до стовпів, на яких спочиває сей будинок, і міг опертися на них“. Будинок був повен мужів і жінок і в ньому містилися всі князі Філістинів, а на його платформі (може на плоскій дасі?) стояло коло 3000 мужів і жінок, що придивлялися грам Шімешоном. І Шімешон помолвився до Вічного мовлячи: „Господи Ягве, поможи мені й дай мені силу ще сей раз, о Боже, аби я помстився на Філістинах за обої мої ока!“ Тоді Шімешон обняв за середину обої стовпи, на яких спочивав будинок, один правою, а другий лівою рукою й оперся на них. І Шімешон крикнув: „Нехай згину я сам разом із Філістинами!“ І він захитав стовпи з усієї сили, і дім завалився на всіх князів і всю ту купу народу, що була в ньому, а мертвих, яких він усмертив умираючи, було більше як тих, що їх побив за свого життя. А його брати й уся його рідня прийшли, взяли його тіло, перенесли

й поховали його між Сореею та Єгитаолем у гробі його вітця Маноеа“.

Се оповідане кінчить ся знов редакторським додатком, дублетом того, що був наведений вище: „Він стояв на чолі Ізраїля протягом 20 літ“. Уже се повторене характеризує обої речення як додатки пізнішої руки, що не мають нічого спільного зі змістом самого оповідання.

Що до змісту сего оповідання треба зазначити, що вдносини представлені в ньому вказують на дуже велику його давність. Ізраїльські племена живуть у Палестині, та в отьому оповіданню згадано тільки двоє племен, а власне племя Дана, що жило на крайній півночі, та племя Юди, що жило на крайнім півдні сего краю. Фенікійське племя Філістинів являється паном і зверхником усієї Палестини від одного кінця до другого, і коли у єврейських племен не згадується ні про яку зверхність, то у Філістинів бачимо князів. Як не було світської зверхності між Гебреями, так само не бачимо ніякого сліду духовної влади ані організації богослуження. Батько родини Маноеа в надзвичайній хвилі появи „божого чоловіка“ укладає на полі кам'яний жертвник і приносить на ньому жертву Богу. Для означення Бога автор оповідання вживає двох назв: Ельогім, множне число від Елїї Ягве. Назву Ягве вимовлено в оповіданню тільки два рази: раз вимовляє її мати Шімешона, доказуючи мужеві, що вони не вмруть після появи божого чоловіка, а другий раз Шімешон у передсмертній молитві. Назва Ельогім (у перекладі за Райсом я передавав її словом „Вічний“) уживається за далеко частіше. Пригадую, що Жидам і досі в звичайних розмовах не вільно називати імени Ягве.

В однім уступі своєї драми згадав Мільтон іще про один епізод із книги Судіїв, а власне про вбивство ватажка ханаанської армії Сісери, доконане Ізраїльтянкою Ягелею. Сей епізод оповідано в розд. IV-тої книги, з якого подаю тут лише кінцеву часть (рядки 17—29) про втеку та смерть Сісери.

„Тим часом Сісера тікаючи пішо прийшов до намета Ягелі, жінки Кеніти Хебера, бо між Ябіном королем Гасора й родиною Кеніта Хебера панував спокій. І Ягеля вийшла перед Сісеру та мовила до нього: „Сховайся сюди, пане мій, сховайся до мене й не бійся нічого!“ І він сховався до її намета, а вона прикрила його покровом. Потім він сказав: „Дай мені води пити, бо в мене спрага“. І вона отворила боклагу з молоком і дала йому напитися і знов; заперла боклагу. Потім він озвався ще раз: „Сядь біля намета, і коли би хто запитав, чи є хто в наметі, скажи, що нема нікого“. Тоді Ягеля, жінка Хеберова, взяла кілок від намета, а в другу руку молоток, тихенько наблизила ся до нього, коли він заснув, і вбила йому кілок у висок так, що він пройшов голову й застряг у землі, і Сісера вмер. Тим часом надійшов Барак гонячи за Сісерою, а Ягеля вийшла йому на зустріч і сказала: „Ходи, я покажу тобі чоловіка, котрого шукаєш“. І коли він вийшов до неї, побачив Сісеру, що лежав мертвий на землі з кілком у вусі“.

Те саме оповідане в поетичнім стилі маємо в однім уступі т. зв. Пісні Дебори, найстаршої літературної пам'ятки єврейської мови (книга Судіїв, розд. V, р. 24 — 31), де читаємо ось що:

Благословенна будь, Ягеле,

Подруго Хебера Кеніта,
Поміж єврейськими жінками!

Благословенна будь вона
Поміж жінками нашими,
Що проживають у наметах!

Він попросив води, вона-ж,
Глянь, молока дала йому,
Сметанки в чаші почесній.

Кілок взяла у ліву руку,
У праву молоток взяла
І вбила Сісеру войводу.

Пробила голову йому,
Пробила череп скрізь на скрізь,
І він упав під ноги їй.

Упав, простяг ся при ногах,
І на тім місці, де упав,
Бездушний труп його поляг.

А крізь віконце визира
Через решітку дротяну
Сісери матінка стара.

І визира й питає знай:
„Чому-ж не їде мій синок?
Чому-ж гонці його не стугонять?“

З прислужниць же її котрі
Тямучі, відмовляють їй,
Тай примовля вона сама собі:

„Там певно ділять луп вони,

На кожного по дівці та по дві,
А для Сісери, сина мого

Золототкані одяги,
А надто вбори дорогі,
Барвисті для плечий моїх“.

Се поетичне оповідане троха відмінне від прозового тим, що в ньому не згадано про сон Сісери, але виходить так, що Ягеля вбила Сісеру в тій хвилі, коли він стояв і пив молоко, так, що він уже в слідуючій хвилі без духа повалив ся їй під ноги.

IV. Розбір драми Мільтона.

Я подав навмисно текст отсих біблійних оповідань, аби порівнюючи їх із тим, як визначив їх Мільтон, можна було зрозуміти композицію його драми та її художню вартість.

Те, що оповідає „Книга Судіїв“ про Самсона, складається з п'ятих епізодів, а власне з оповідання про божу обяву про вроджене та призначене Самсона, про його першу женячку та її наслідки, про його втеку до Юдеї та її наслідки, про його зносини з Делілею, а нарешті про його смерть. Тільки перший і останній епізоди мають визначно драматичний характер, інші ж не вважаючи на оживлену акцію мають характер більш епічний, ніж драматичний. Додаймо до того, що між епізодом утеки Самсона до Юдеї та dokonанням там поразкою Филістинів і епізодом про зносини з Делілею минає неозначене число літ, із яких оповідане не подає ніякої події. З того бачимо, що цілість того оповідання не надавала ся на тему одноцільної драми, бо не давала одноцільної акції, а тільки ряд

епізодів більш або менше випадково пов'язаних із собою. Із пляну величезного циклю біблійних драм, уложеного Мільтоном у часі його побуту в Італії, дізнаємо ся, що Самсона він мав обробити в двох драмах, із яких виконав тільки одну; яка мала бути перша, сего з пляну не видно.

Драма Мільтона про смерть Самсона відбувається протягом одного дня, так, як найбільша частина старинних, грецьких та римських трагедій. Ідучи за взірцем старинних трагіків, Мільтон зовсім неподібно до Шекспіра усунув зі сцени всю акцію, а заступив її конфліктами людських потреб, характерів та пристрасних, які виявляють ся переважно в довгих промовах; властивого драматичного діялього, яких так багато в Шекспіра, але яких безсмертні взірці дали вже чільні грецькі трагіки, у Мільтоновій драмі зовсім нема. За те його хор досить подібний до хорів грецької трагедії; він не посуває драматичної акції наперед, а тільки коментує її, декуди лише подаючи розумні ради дієвим особам.

Аби сконцентрувати як найбільше психологічних конфліктів у своїй драмі, Мільтон поробив у старо-гебрейськім оповіданню ось які найважливіші зміни. Поперед усього з Делілі, яка в старо-гебрейськім оповіданню являється слудницею, з якою Самсон знайомить ся зовсім випадково, яка не має для нього ніяких зобов'язань і за обіцяну їй грошеву надгороду без великої трудности виманує в нього тайну його сили та віддає його в руки ворогів, англійський автор ізробив законну жінку, яка доконала зради на своїм мужу не тільки за для обіцяної надгороди, але також під впливом страшних погроз, а ще більше під впливом свого власного релігійного та патріоти-

чного почути, маючи надію через знівечене стра-
чного ворога своїх богів і свого народу за-
служити собі ласку в тих богів і вдячність та
славу в свого народу. Сцену в драмі між
Самсоном і Делілею Мільтон перепровадив спра-
вді знаменито, не вважаючи на те, що симпатія
читача в тій сцені, помимо зневажливих слів
Самсона, по неволі стає по стороні Делілі, яка
рада спокутувати свій учинок і вжити сво-
його впливу для увільнення Самсона з неволі,
аби мати його при собі в своїм домі. Його зне-
важливі слова що до її нещирости вона обез-
силює своїми дальшими признаннями про мо-
ральний примус, під якого впливом вона зра-
дила його. Супроти тих її признань Самсон має
тільки одну вимітку, що Бог наслав на нього
се найтяжше унижене, аби випробувати його тер-
пимість.

Другою зміною в біблійнім оповіданню тре-
ба вважати те, що Мільтон у своїй драмі виво-
дить вітця Самсонового живим у день його смер-
ти, хоча з біблійного оповідання видно, що тіло
Самсона з Гази забрали його брати й положили
в гробі його вітця, значить, отець його в ту
пору не жив уже. І ся зміна потрібна була Міль-
тонови для драматичної композиції, бо в фігурі
того вітця бачимо на сцені свідка того божого
заповіту, що попередив уроджене Самсона. Та
в тій фігурі дав Мільтон іще значно більше. Ма-
ноа, вірний прихильник культу Єгови, не похва-
ляв Самсоного залишання до филистинських дів-
чат і його подружжя з Филистинкою, а його не-
щасте вважає безпосереднім наслідком його лег-
комисности та занедбання божих заповітів. Він
приходить до Гази з наміром викупити сина з
неволі Филистинів і взяти його до себе, маючи
надію, що з часом Бог помилує його й вер-

не йому не тільки силу тіла, але також зір
очий.

Видумана Мільтоном фігура Гарафи, вели-
чя з Гази і при тім лицаря, що виступає в пов-
ній зброї, зазначає контраст між фізичною си-
лою Самсона й лицарською вдачею Филистина,
що очевидно стояв на висшій ступні культури
від Гебрея навіть що до поняття лицарської чести
та правил лицарського войовання. Гарафа при-
ходить до Гази, аби побачити Самсона, й жалує,
що не міг зустріти ся з ним на полі битви, де
би своїм оружжєм міг був побити його. Й тут
Самсон промовляє до Гарафи грубо та лайли-
во, як низше культурний чоловік до культурні-
шого, а на його пропозицію стати до бою з
ним у повній зброї, при чім він мав би в руках
лише дубову булаву, Гарафа відповідає, що
вважає низшим своєї чести бороти ся зі сліпим,
а ще до того невільник, покараним за зло-
чини. Мільтон мабуть не зовсім докладно уя-
снив собі сю нерівність культурности у Самсона
й Гарафи, коли заставив при кінці сцени Гара-
фу відійти з погрозою, яка в дальшій ході
драми являється зовсім безпредметовою.

Центральну фігуру драми, Самсона, Міль-
тон із конечности драматичної композиції му-
сив значно поглибити в порівнянню до того, що
подає про неї старогейрейське оповідане. Там
Самсон являється тільки силачем, який без об-
думаного плану робить шкоди Филистинам,
легкомисно й проти волі родичів женить ся з
Филистинкою, деколи тільки в своїх подвигах
почуває вплив духа божого, але з молитвою
до Бога обертається тільки раз, у передоста-
тній хвилі свого життя. У нього нема почуття
гейрейського патріотизму, ані виразної місії увіль-
нити своїх земляків із филистинської неволі, а

навіть у своїй передсмертній молитві він тільки просить Бога дати йому ще раз силу помстити ся на Филістинах за свої очі. У Мільтона Самсон виходить національним героєм, свідомим своєї місії й свідомим того, що він своїм легкомисним поступком із Делілею програв свою справу, спроневірив ся своїй місії й заслужено потерпів страшну кару, з якої тільки смерть може увільнити його. В розмові з хором своїх земляків Данітів він прилюдно каєть ся своїх провин і осуджує їх так остро й безпошадно, що хор мусить лагодити той його суд і пригадати йому, що по над людськими провинами є ще милосерде бже. В розмові з невірною жінкою Самсон показує справді геройську постійність характеру, опираючи ся покусі спокійного родинного життя в достатку та бездільності, але під властю жінки, й волисть лишити ся в неволі у ворогів, ніж корити ся домашньому ворогові.

В розмові зі своїм вітцем Самсон опираєть ся ще сильнішій покусі, ніж та, якою манила його жінка, а власне покусі спокійного життя в родиннім крузі з надією відзискати не тільки силу тіла, але також зір очий, і віддати не одну важну службу своєму народові. Сю надію відпирає Самсон силою свого внутрішнього почуття, що зір його страчений безповоротно, що жите його скінчить ся незабаром і що боротьба між Богом Ізраєля та Дароном заострилася тепер так, що Бог Ізраєля не потерпить довше величання Дарона і якимось великим, надзвичайним ділом покаже свою славу. Що до себе-ж він надієть ся одинокого визволення від смерті. Зазнавши двох упокорень у розмовах із жінкою та з Гарафою, Самсон одержує через урядника Филістинів візване, аби ставив ся на їх празник і потішив зібраних князів та

тисячі народа своїм видом і пробами своєї сили. Се візване Самсон приймає з обуренем, як намір ворогів, упідлити його до крайности й заставити його робити щось суперечне з заповітали Єгови. Він їх невільник, але ніяка сила в світі не присилує його бути їх блазнем та комедіантом. Та коли филістинський урядник із тою його відповідю відійшов до князів, у Самсона будить ся инше почуте, почуте можности, піддавши ся жаданю Филістинів зробити щось для слави божої, і коли урядник вертає знов і поновляє жадане князів, він без опору піддаєть ся тому жаданю заявляючи одначе, що не зробить на филістинським празнику нічого негідного своєї чести та незгідного з божими законами.

Остатня сцена, від якої взято титул драми, „Samson Agonistes“ — Самсон актор, що виступає на сцені, не вважаючи на свою драматичність, у Мільтоновій драмі передана в епічній формі, через оповідане гебрійського післянца, не драматично, та за те згідно з загальним правилом старо-грецької трагедії.

Для нас сей твір окрім памятки творчости великого англійського поета та борця за свободу думки та слова має значіне також задля тих глибоких почувань людського терпіння, що творять його основу, а не менше також задля численних глибоких та влучних спостережень із людського життя, з відносин між мужем і жінкою, між вітцем і сином, між одиноцею й народом, між чоловіком і божеством. Ся ідейна сторона запевняє Мільтоновій драмі визначне місце у всесвітній літературі і в памяти оскіченого людства.

Писано в днях 21—26 серпня 1912.

ОСОБИ:

Самсон.

Маноа, його батько.

Даліля, його жінка.

Гарафа з Гата.

Урядник.

Післанець.

Хор Данітів.

Сцена перед в'язницею в Газі.

Самсон (входить із поводитором).

Ще троха далі взич руки свої
Незрячим крокам, ще крихітку далі!
На тій лавчині маю тїнь і сонце,
Там я сідаю, як який випадок
Мене від рабської звільнить роботи,
Що зрештою день в день в робочім домі
Мене лоточить. Там я в ланцюхах
Ледви вспіваю хлипнути повітря
Важкого, спертого, що в груди ллеться,
10 Немов гнилий напій. Та тут за тее
Знаходжу лїк, сей свіжий подих неба,
Солодкий, чистий подув поранковий.
Тут дай мені віддихать ся! Сьогодні
Сей люд святкує празник свого бога.
Дагона, праця всяка спочиває
Не радо дав мені сей відпочинок
Їх забобон; тому-ж я, скоро вільно,

- Тікаю геть від гомону людського
 І в самоті спішу тут заховать ся,
 20 Щоб троха відпочити — спочити тілом,
 Бо для душі нема мені спокою
 Від дошкульних думок, що наче рій
 Роздразнених шершенів, скоро тільки
 Мене самого вбачуть, натовпом
 Густим на мене пруть ся і минулі
 Часи мені виводять перед душу,
 Чим я колись був і чим став сьогодні.
 О, по що вроджене моє два рази
 З небес благовістив той ангел, що
 30 Нарешті на очах моєї неньки
 Із віваря, де жертва ще горіла,
 Мов стовп огнистий полум'я підняв ся
 І в гору линув? По що заповів він,
 Що я діл славних доконати маю
 І добродійств для роду Авраама?
 І по що той наказ і розпорядок,
 Плекать мене як вибранця Єгови,
 Призначеного на велике діло,
 Коли судилось так мені вмирати
 40 Одуреним, в кайданах, світла сонця
 Позбавленим, дивовищем та глухом
 Людий ворожих? Богом дану силу
 Терять у ланцюхах, в важкій роботі!
 Преславу мій збувать на труд звірячий,
 В пониженню ще низшій, як невільник!
 Обіцяно було, що я Ізраїля
 Мав слобонить з ярма Филистимлянів...
 О, запитайте нині: де той сильний
 Освободитель? В Газі ось сліпцем,
 50 З рабами жорна крутить, сам у путах
 У филистинському ярмі! Та годі!
 Не смій так скоро в сумнів подавати
 Обіцянок небесних! А як все те горе
 На мене впало лиш за власні хиби,

- То на кого й жаліти ся мені,
 Крім на себе самого, що не зміг ся
 Те зберегти, в чім крив ся скарб великий
 Тієї сили, що мені був даний
 Під тайною великою. А я,
 60 Слабий, безтямний, як се легко втратить,
 Я мусів жінці тайну сю відкрити,
 Її слізми й благаннями розмяклий!
 О, слабодух я у міцному тілі!
 Що варта сила, як із нею в парі
 Не йде премудрости два рази стільки!
 Важка, тумановата, незугарна,
 У гордошах себе самої певна,
 Та на найменшій перешкоді впасти
 Готова, не до володіння здібна,
 70 А лиш до служби, де одна премудрість
 Всевадно порятує. Бог, що дав
 Мені сю силу, і хотів при тому
 Вказать, який слабий се дар, вложив
 Її мені в волосся. Та мовчу вже!
 Не слід мені на прю ставати з Вишнім
 І суд його відсуджувать, бо може
 Він мав мету, якої нам не збагнуть.
 Досить, що сила, то моя загибель
 І жерело всіх моїх мук, так лютих
 80 І так важких, що щоб одну з них, кожду
 Оплакати — життя людського мало.
 Та над усі найтяжша ти мені,
 Утрату світлости очей! Сліпий
 Між ворогами — о, се сто раз тяжше,
 Як пута, як тюрма, як кій жебрацький,
 Як старість без підмоги! Світло, світло,
 Те перше діло боже згасло в мене,
 Всі радощі його мені пропали!
 А се-ж було-б хоч крихотку влекшило
 90 Мій сум. А так я знижений ще низше,
 Як найпідліший твір не лиш з людей,

- Але й з хробаччя; найпідліїше ще
Стоїть понадомною, бо хоч лазить,
То бачить світ. А я в темі серед світла
День в день ошуки зазнаю й погорди
І кпин і кривд, у домі й на дворі,
Все мов той дурень на людській нарузі,
А не на власній силі. Бачить ся, живу
Лиш пів-житем, на правду-ж більша часть
100 Моя померла. Питьма, питьма, питьма!
При блисках півдня питьма непроглядна,
Бездонна тьма без жадної надії
На те, щоб розвидніла ся колись.
Ти перший творе божий, блиску дня,
Велике слово: „Най настане світло!“
І стало світло скрізь! — О як же я
Так винятій від твого веління!
Для мене сонце чорне,
Мовчуше як той місяць,
110 Що ніч лишив сліпою,
Сховавши ся в яскиню.
Коли-ж те світло так житю потрібне —
Воно саме жите! Коли се правда,
Що світло і в самій душі сіяє
І як вона пройма всі члени тіла,
Чому-ж той зір обмежено на око,
На ту маленьку, ніжну кульку, так
Мягку та легко загасиму? Чом
Він не розлитий по всіх частях тіла
120 Так, як чує, щоб в кожній одробинці
Міг бути весь? Тоді не був би я
Тим вигнанцем із краю світла, що
Хоч мусить жити у світлі, та жие
Півтрупячим житем! В могилі — ні,
Ще нужденніше, сам своя могила!
Ходячий гріб! Заритий, та не вільний
Тим правом смерти й погребу від муки,
Від горя й гіркости життя, і овшім,

Ще тяжше всім житейським горем битий;
130 Житем в неволі ворогів імстивих.

Х о р (виступає).

- Ось він! Ось він! Підходьмо з тиха,
Не забіжим його зненацька!
О, зміна понад всяке слово, мисль і віру!
Глянь, як лежить він тут без догляду й турботи
Схиливши втомлену голову,
Як той, що всяку попрошав надію,
Сам в себе стратив віру,
В рабській одежі, в препоганім шматю,
Такім зужитім і таким бруднім!
140 Чи-ж дурить зір мене? Чи-ж може бути в н
Той сам герой прославлений широко,
Самсон Непобідимий, той, якому,
Хоч безоружному, ніяка людська сила,
Ніякий найдикійший звір оперти ся не міг?
Той сам, що льва роздер
Так, як лев роздира козу;
Той, що на війська він фалянги
В спіжевій зброї кидав ся один,
Без зброї, зброю роблячи собі для жарту,
150 Перед якою не остояв ся
Ні сильний панцир з жареної стали,
Ні дротяна сорочка як алмаз тверда?
Найбезпечніший був, хто з далека стояв,
Коли невдержно він все на перед ступав,
Кепкуючи із пишної їх зброї,
Із знарядів потуги військової,
І юрбами на смерть їх гнав.
Відважний Аскальона син
Втік перед львиним нападом його,
160 І навіть старші воїни давали плечі
П'яті його, та шоломи свої пушисті
Валяли в поросі та погибали

- Від кепського оружя, що йому
 Як раз попало в руку, від осячної щокі,
 Від шаблі кістяної, від якої
 Погибли тисячі Филістимлян.
 Цвіт Палестини під Рамат-Лехі,
 Що славна аж до нинішнього дня.
 Тоді він з силою безмірною
 170 Зірвав з землі і виніс на плечах
 Міську браму Гази зі стовпами,
 З тяжкими засувами аж на гору Геброн,
 Місце пробутку велитнів старих.
 На що-ж найперше нарікати нам?
 Чи на неволю, чи на сліпоту,
 Тюрму в тюрмі непросвітної тьми?
 Ти сам — ах, найстрашніша се вязниця! —
 Став власною тюрмою, а душа твоя,
 Яку видюші люди безпідставно
 180 Оскаржують, увязнена безповоротно,
 Живе в правдивій пільмі твого тіла,
 Денному світлу недоступна, в узах
 Понурої, безпросвітної ночі.
 Ах, світло внутрішнє не кидає
 Ніякого видимого проміння.
 О ти, безсилля нашого подобо,
 Що був недавно ще без рівні на землі,
 Ти найсильніший із усіх смертельних,
 Що впав ось на найглибше дно недолі!
 190 Бо не той стоїть високо,
 Хто від роду благородний,
 Кого колесо фортуни
 На високість піднесло;
 Але ти стояв високо,
 Бо твої чесноти й сила
 Могли землю покорити,
 Могли скрізь тобі створити
 Славу і найвисшу честь.

Самсон.

Я чую звуки слів, але повітре
 200 Розносить їх, і змисл їх не спійму.

Хор.

- Промовив. Підійдїм до нього ближше!
 Ах, ти пресильний, що недавно ще
 Був славою Ізраїля, а тепер
 Його став найважкїшою журбою,
 Ось ми, твої приятелі й знайомі,
 Сусіди з Естаголю та Зараса
 Долин плодючих тут приходимо
 Відвідати тебе й оплакати,
 Або, що може лїпше буде, дати тобі
 210 Пораду й поміч, лїк на твої рани.
 Та-ж шире слово може влагодить
 Біль хорої душі, немов бальзам
 Вменшає рани біль.

Самсон.

Приятелі!

- Прихід ваш додає мені життя нового.
 Тепер я знаю власним досвідом,
 Не з наслуху лише, який фальшивий гріш
 Ті други — їх у нас бува найбільше, —
 Як приходять юрбами в дні щастя,
 А в горю криють ся так, що хоч як шукай,
 220 Не знайдеш їх. Ах, гляньте, други милі,
 Як різнородне горе налягає
 На мене! Те, що можна би вважати
 Найгіршим, — сліпота, — тепер найменше
 Мене турбує. Бо коли-б я мав
 Світло очий, то як-же міг би я
 Від сорому глядіти й голову
 Піднести, я, що мов моряк той глупий

- Розбити дав величне те судно,
 Мені повірене самого неба волею?
 20 За одно слово, за одну слезину
 Відкрив я, дурень, божий дар таємний
 Фальшивій жінці. О, скажіть мені,
 Приятелі, чи не окричано
 Мене як дурня по всіх вулицях,
 І чи не став я притчою в язицях?
 І чи не кажуть, що зробило ся мені
 Все по заслuzі? Силу величезну
 У мене бачено, та мудрости не много:
 Ся сила нерозмірна з розумом
 240 Була причиною мого впадку.

Хор.

- Не нарікай на допуст божий!
 Блудили навіть наймудріші часто,
 Давали одурить себе жінкам;
 Се й на будуще буде так, бо мудрість
 Не встереже від того. От тому
 Ти не понижує сам себе занадто
 В тім тягарі твого лихоліття.
 Сказати по правді, від людий не раз
 Чуovali ми здивоване, чому ти
 250 Филістимлянку вибрати у подружжє
 Собі волів, ніж з власного народу
 Якусь гарнійшу або рівно гарну,
 А що найменш землячку й благородну?

Самсон.

Одну побачив я у Тимнаті:
 Вона подобалась мені, та родичам
 Моїм було немило що дочку
 Язичника хотів я взяти в подружжє.
 Вони не знали, що до того я
 Спонуканий був волею небес;

- 260 Я знав се з внутрішнього потягу,
 Для того й прискорив одруженє
 Міркуючи сим розпочати також
 Ізраїля освободженє, те діло,
 Якого довершить я в собі чув клич божий.
 Вона вдалась зрадливою. Найблизша,
 Яку я взяв за жінку — о, щоб я
 Не був сего зробив ніколи! — глупе
 Та пізнее бажанє — походила
 З долини Сорека, на ймя Даліля,
 270 Прегарная потвора, пасть на мене.
 Я думав після першого подружжя,
 Що й друге мені вільно для такої
 Самої ціли, дибаючи все
 Гнобить гнобителів Ізраїля.
 Тому, що я терплю тепер, вона
 Не винна; винен сам я, що словами
 Зневолений (о, слабість!) жінці зрадив
 Найліпшу часть моєї таємниці.

Хор.

- Не вхибив ти раз у раз
 280 Нагоди шукаючи,
 Ворогів свого краю,
 Тих Филістимлян завзятих
 До побою визивати.
 Се ми можем посвідчити.
 Та про те Ізраїль доси
 З всіми своїми синами
 У ярмі Филістимлян.

Самсон.

- Вину того я не беру на себе,
 Кладу її на старшину Ізраїля,
 290 На воєвод його племен, які,
 Хоч бачили великі діла,

- Що Бог чинив через мене самого
 На ворогах, сього не признавали
 Й не міркували, що се нагоду
 Давало їм до освободження.
 Що правда, сам я не пускавсь на те,
 Свої діла хвалити перед ними;
 Та ті діла, хоч і були німі,
 Свідчили голосно про того, хто чинив їх.
- 300 Але вони були глухі, не хтіли
 Обміркувать положенє як слід,
 Аж поки їх пани Филістимляни,
 Мене шукаючи з всім своїм військом,
 Не впали до Юдеї. Я тоді
 Знайшов безпечную криївку в скалах
 Етама, не втікаючи, лиш місця
 Шукаючи, де би найдогідніше
 Міг вдарити на них. У тім часі,
 Щоб уникнуть пліндрованя своєї
- 310 Країни, вояки юдейські всі
 Зібрали ся до мене. Добровільно
 Я на умовах дав ся їм у руки;
 Вони-ж утішені передали мене
 Язичникам як пожадану здобич,
 Зв'язавши посторонками мене.
 Та посторонки ті були для мене
 Нитки, які поломінь пожирає.
 Зовсім без зброї кинувсь я на їх
 Цілеє військо, і лихим оружєм
- 320 Побив усю їх молодіж добірну;
 Лиш ті живі зістали, що втекли.
 Як би в той день збрала ся Юдея,
 Або одно лиш племя, то могли-б
 Здобути вежі Гата й панувати
 Над тими, у кого тепер вони раби.
 Та що-ж ми часто бачимо в зіпсутих
 Народах, що за проступки свої
 Рабами роблять ся, як тільки те,

- Що люблять більш рабство, аніж свободу,
 330 Гнилу неволю більш, як вільну волю,
 Ділами сильну? Того-ж, кого Бог
 Своєю ласкою великою
 Покликав на освободителя для них,
 Вони погорджують, підозрівають,
 Підкопують своєю завистю.
 Коли почне що, вони серед діла
 Його покинуть, а найбільше діла,
 Яке для їх користи зробить він,
 Вони відплачують невдякою.

Х о р.

- 340 Слова твої пригадують мені,
 Як колись Сухот і твердиння Пнуель
 Погордою віддячили великому
 Освободителю, незрівняному
 Герою Гедену, що Мідіянітів
 Прогнав і їх князів розбив у розтіч,
 І як невдячним показавсь Ефраїм
 Супроти Єфти, що своєю радою
 Не менш як зброєю оборонив
 Ізраїля від сили Аммонітів,
- 350 Коли-б його хоробрість не була
 Зломала їх пиху в кровавій битві тій,
 Де многих помордовано без милости,
 Смерть завдаючи кожному,
 Хто слова „шіболет“ сказати не міг.

С а м с о н,

Додайте до сих прикладів мене!
 Рад може мій народ мене покинуть,
 Та не покинув мене Бог, який
 Для мене ще увільнене готує.

Хор.

Справедливі дороги Господні.
 360 Справедливі також для людей!
 Хоч немає таких, що не вірять у Бога,
 Та багато таких, що блукають у тьмі.
 Та наука таких, се не иншая школа,
 Тільки серце дурного,
 У якім кождий сам собі вчитель.

Та ще більше таких, що дороги Його
 Несправедливими вважають,
 Бо перечать вони власним висловам їх,
 Що летучі, пустії думки висловляють.
 370 І не дбають про тее вони,
 Що вменшають господню хвалу,
 Поки в власних своїх суперечностях
 Не вловлять ся, не заплутають ся,
 Чим раз менше виходу знаходячи,
 Чим раз більш загадок нерозгаданих.

І бажають вони Незглубимого
 Зв'язати власними заповідьми Його;
 Хоч заповіді ті на те Він дав,
 Аби нас зв'язать, не самого себе;
 380 І має право виїмки робить
 По своїй уподобі, по своїм виборі,
 Звільняти від загальних обов'язків
 Без огляду на сором або гріх,
 Або переступ закона:
 Бо своїм власним заповідям
 Він сам найліпший володар.

А то не був би Він, якому
 Ніколи не забракло способів,
 А проти ворогів також причин,
 390 Щоб увільнити свій народ, отсього

Героя Назорея допустив до того,
 Щоб свій пречистий шлюб зламавши
 Взяв за подругу ту зрадливу,
 Нечисту та неціломудренну,
 Филистимлянку.

То-ж ніщо розум, ніщо тут
 Пустее міркування.
 Хоч розум мусить тут признати,
 Що суд моральний увільня
 400 її від закиду нечистоти,
 То все-ж вона розпусти підлягла;
 Її тут, не його вина.

Та глянь, ось батько чесний твій іде
 Важким, турботним ходом,
 Старий Маноя, і волосе в нього біле,
 Як найбільйше піре.
 Подумай скоро, як його
 Ти привитати маєш.

Самсон.

О горе! Инша, внутрішня жура
 410 При йменню тім знов напада мене.

Маноя (входить).

Брати, мужі із покоління Дана,
 Се ви, здаєть ся, хоч на незвичайнім
 Тім місці тут я зустрічаю вас,
 Коли давнійша почесть, як гадаю,
 До вашого колись так славного
 Приятеля, а мого сина, тут
 Ув'язненого, ваші ноги молодії
 Сюди аж привела, коли мої
 Старечі ноги звільна йшли за вами, —
 420 Скажіть мені, чи тут він і де він?

Х о р.

Образ пониження, як у перед
Великості, поглянь, ось він лежить.

М а н о а.

- О нещаслива зміна! Се той муж,
Самсон непобідимий, славлений,
Той пострах ворогів Ізраїля,
Що з силою аргангела ходив
Свобідно по їх вулицях,
І з них ніхто не смів
До бою стати з ним.
430 Він сам один їх гордії війська
В стрій боевий поставлений побивав,
Сам — ціле військо, а тепер
І не борець, щоб міг оборонить ся
Від драба уоруженого, що до нього
На віддаль списа приступа!
О злудна певність на смертельну силу!
І що йому здавалось щастем, те
Нераз йому виходить на погибіль,
440 Я в Господа дітий благав, гадав,
Що брак дітий в подружю — гріх тяжкий.
І сина я дістав, такого сина,
Що всі мене щасливим величали.
Та ось тепер хто хтів би бути його
Вітцем на моім місці? Пошо Бог
Сповнив моє благанє й наділив
Його такою силою страшною?
Чом божий дар для нас такий привабний,
450 Нас побуджа до молитов сердечних,
А вділений небесною рукою
Приносить скрите жало скорпіона?
І чи-ж на те зступав до мене ангел
Два рази, чи-ж на те вихованє
Його було святе, пемов добірної

Ростини? Він освячений і славний
Серед ровесників, і чудо між людьми,
І ось в одній годині піддаєть тя
Покусі, нападovn ворогів.

- 460 Його спіймалп, в'яжуть, кпять із нього,
Він раб, до того ще й осліплений!
Його вкидають у тюрму, з рабами
До рабської роботи запрягають!
Ах, думаю, що той, якого Бог
Для діл великих вибрав, хоч зблудив
Із слабости, все-ж не повинен би
Попасти у таке пониженє
І зазнавать як раб таких знущань,
Вже хоч би задля чести діл давнїйших.

С а м с о н.

- 470 О, тату, не став приписів до Бога!
Кожде з тих лих по справедливості
На мене впало, сзм я їх стягнув
На себе, їх завідця та причина.
Коли понижен я, бо-ж низькою була
І глухота моя, що зрадила
Ту тайну божу ввірену мені,
Яку під клятвою а мусів берегти.
А я відкрив її тій жєнщині,
Кананєянці, ворогови мому.
480 І я се знав, і не було мені
В тім несподїванки, бо вже повчив
Мене давнїйший досвід. Бо вже перша,
Та з Тімната, хиба-ж не зрадила мене?
Бо видерши в розпалі пєстошів
Любовних в мене тайну, яку я
Їй визнав, швидко донесла її
Мужам, які на те підмовили її,
Моїм шпіонам і супірникам.
І чи-ж я бїльше вірности мав ждати
490 Від тої другої, що в любовшів весні,

- Серед обійм подружніх золотом
 Підкуплена, яке, хоч лиш обіцяне,
 Її враз блиском своїм засліпило
 И спонукало на мні сповнити зраду.
 І ось благаннями облесними,
 Зітханнями й докорами любовними,
 Вона три рази покушала ся
 Від мене виманить життя мого тайну.
 Де в моїм тілі вміщена та сила
 500 Страшна — отсе вона бажала знати.
 Три рази я дурив її, збивав
 Її благання жартами, вбачав
 Її безсоромність, гидкийшу як некрита
 Ненависть, що мене змагалась ошукати
 І зрадником зробить проти себе самого.
 Але четвертій раз, коли вона
 Всі хитрощі свої у раз зібрала,
 Підлещувать ся не переставала,
 Усі жіночі способи, підмови,
 510 Як день так ніч на мене виливала,
 А особливо, як я втомлений
 Заснуть бажав, спокою не давала, —
 Тоді я звиривсь їй і перед нею
 Відкрив всю душу. Як би лиш зернятко
 Рішучої в ній мужности було,
 Я міг би був порвать її всі сїти.
 Та я збавів, попав в її ярмо
 Як жінки раб, негідний назви мужа.
 Сей рабський дух у мене заслужив
 520 На рабську кару. Те понижене,
 В яке я впав, ті лахи, та робота,
 Усе ти не так підле, як була
 Моя давніша служба у жони,
 Негідна і немужня і ганебна,
 Правдива нечесть, повная неволя.
 Тодішня сліпота була ще гірша,

Як ся теперішня, бо бачити
 Знеправлення могого не могла.

М а н о а.

- Не можу, сину, похвалить твої
 530 Подружні вибори й ніколи не хвалив їх.
 Та ти твердив усе, що божеське
 Вітхнене руководило тебе,
 Щоб нагоду знайти і нашим ворогам
 Пошкодити. Я не годивсь на се.
 Я певний був, що наші вороги
 Гнеть нагоду знайдуть тебе самого
 В неволю взять собі на вітху, Ти
 Знайшов для себе швидше нагоду
 Піддати ся покусі повабів
 540 Жіночих і святу обітницю
 Мовчаня, що була наложена тобі,
 Зломать. Та-ж міг ти мовчки свою тайну
 Заховувати. Чуєш ти тепер,
 Сам чуєш аж занадто добре
 Всю тяготу твогого проступка.
 Сплатив ти доси прегірким терпінєм
 Свою вину тяжку й платити-меш і далі.
 Та гірше ще щось жде тебе. Сьогодні
 Обходять в Газі тут Филістимляни
 550 Народній празник, і приносять жертви
 І пишні обходи і голосну хвалу
 Дагонови, св'ятому богу, що тебе,
 Самсоне, звязаного і сліпого
 Ім в руки дав, і увільнив від того,
 Що їх так часто побивав.
 Дагона величати-муть сьогодні,
 А Бога, крім котрого жадних інших
 Богів нема, зрівняють з божками;
 Його ругати-ме й хулити-ме
 560 Юрба идолослужна при вині.

До того діло ти довів, Самсоне!
Се, думаю, з твоїх терпінь найтяжше,
Найтяжший з докорів, які падуть
На тебе й на вітця твого дім.

Самсон.

- О тату, признаю і каю ся,
Що я Дагонови зробив сю часть
І між язичниками так підніс
Його хвалу, а нечесть і наруги
Стягнув на Бога нашого, відкрив
570 Уста идолослужників, накинув
Ганьбу на дім Ізраїля. відняв йому
Всю віру в Бога, а в слабих серцях
Збудив я сумніви, де й перед тим
Досить вже склонности було від Бога
Раз-по-раз відпадати і идолам служити.
Се справді найважкйше в мене горе,
Журба і сором і душі тривога,
Що сон від моїх відгоня очий,
А супокій з думок. Лиш та одна
580 Надія потіша мене, що скоро
Скінчить ся боротьба моя. Тут спір
Між Богом і Дагоном. Побідивши
Мене Дагон стає до бою з Богом,
Себе на рівні ставить з божеством
І висше понад Бога Авраама.
Він, думаю, не потерпить сього,
Так визваний не згаїть часу марно,
Підійметь ся й імя своє високе
Сам возвеличить. Впаде перед ним
590 Дагон і незабаром потерпить
Такий упадок, що померкне блиск
Його побід і гордоців на те,
Що він здобув на мні, й замішане внесе
У всіх, що доси врюють у нього.

Маноа.

- Не безпідставна в тебе та надія,
І ті слова твої я за пророцтво
Беру, бо-ж певний я також, що Бог
У скорий час покаже оборону
Своєї слави й свого імени
600 Проти супірника фальшивого.
Не довго лишимо ся в сужніві,
Чи Бог тут паном, чи Дагон.
Та що з тобою станеть ся? Не слід
Нам забувати тебе тут і в тім
Нужденнім, бридкім стані полишати.
Пішов би я до декількох старшин
Филистимлянських торгувати ся з ними
За викуп твій, бо-ж їм досить уже
Для найтяжшої пімсти того, що тобі
610 В тих муках і в неволі завдали,
Гірших від смерти, що її готують
Для тебе, хоч ніякої вже шкоди
Зробити їм не можеш ти тепер.

Самсон.

- Покинь сей намір, тату, й не труди ся
Проханнями! Нехай я тут відбуду
Заслужену кару і спокутую,
Коли можливо, злочин свій, оту
Ганьбу балакучість Як би я
Був зрадив людську тайну, тайну друга.
620 То чи не був би чин такий ганебним,
Чи не стягнув би наслідку й погорди
Усіх на мене, чи не вистарчив би
На те, щоб відіурали ся мене
Всі друзі й оминали як пустого
Балакуна, в якого на чолі
Клеймо нерозуму? Та зрадив я
Встанову божу, виявив Його

- Святу ю тайну підло і безстидно,
В зарозумілості й огиді — гріх, який би
630 Й язичника завів у саме пекло
На найстрашнішу муку.

М а н о а.

- О сину, кай ся за свою провину,
Та сам собі не додавай ще мук!
Покутуй гріх свій, але коли можеш
Уйти від кари, то вчини се, бо
Себе самого заховати треба.
Віддай дсконане твоєї кари
На висшу волю! Нехай інші руки,
А не твої здіймуть пеню ту з тебе.
640 Бог може потерпить тобі ще довго,
Простить тобі твою провину, бо-ж
Той швидше здобуває його ласку
(Адже-ж дитяче, смирне каяття
Йому все наймиліше!), хто благає
І береже своє жите, ніж той,
Хто надто строгий для себе самого,
Сам собі робить смерть, хто міткує
Більше, ніж треба і свої провини
Острійше судить, ніж сам Бог. Тому
650 Не відкидай уперто способів,
Яких для твого увільнення
Ужиемо! Хто знає, чи сам Бог
Не випередить нас і не поверне
Тебе до вітчини й до свого
Святого храма, де ти міг би жертву
Йому принести й його дальший гнів
Від себе відвернути молитвами
Й новими шлюбами.

С а м с о н.

- Лиш прощення
Його благаю; пощо мав би я ще
660 Життя просити? Коли силою
Пишав ся я перед усім народом,
Надій великих повен, молодечої
Відваги та думок високих, перед
Уродженем уже призначений
До діл великих, повен духа божого.
Одну велику пробу показавши
Справді геройських діл я славний став
Більш як сини Анакові в повазі;
Не дбав на жадну небезпеку, наче
670 Півбог ходив я по ворожій краї,
Всім диво, всім на пострах, і ніхто
Не смів до бою вийти проти мене,
І тут надутий гордощами впав я
У сіть очей хороших та зрадливих,
У поваби любови, і віддав ся
Приємностям розкішного життя,
Аж поки голову свою, святую
Сил моїх запоруку, я зложив
В розкішне лоно блудниці зрадливої.
680 Вона обстригла, наче барана,
Коштовні кучері мої і осмішила,
Обстриженого, обробованого
І зовсім безоружного мене
У руки ворогів передала.

Х о р.

- Жадобу вина та інших
Опяняючих напоїв,
Що вже многих славних воїв
Погубила, міг ти прецінь
Побороти, і не мусів
690 Знайти тебе перлистий

Той рубін, що в склі танцює
Блискотить і пахне любо,
Смаком своїм звеселяє
Мужів і богів безсмертних,
Як би пив ти чисту воду
З жерел зимних, кришталевих.

Самсон.

Де тільки жерело або потік холодний
Заблиски проти сонця в ранці-рано,
Пливучи чистою, прозорою струєю,
700 Що мов сміялась від небесних поцілунків,
Там пив я воду ту погожу, спрагу
Свою втишаючи, і чув себе
Освіженим, і не завидував
Тим, кому виноградів сок буйний
Буйнії голови морочив і дурив.

Хор.

О безумство, що міркує
Буцім то міцні напої,
Й вина нашому здоровлю
Головна запомога.
710 Адже-ж їх заборонивши
Бог зробив так дуже сильним
Свого можливого героя,
Доки іншого напою
Він не знав окрім води.

Самсон.

Що помогла мені ота тверезість,
Коли не встояла ся проти інших,
Знаднійших ще покус? І що pomoже
Одної брами добре боронити,
Другою-ж ворога впустити
720 І побіджену голову склонити?

Тепер сліпий, покритий ганьбою,
Знесилений і обезчещений,
Побитий — чим іще й кому
Я можу здати ся, чим послужити
Народови та ділу мойому,
Яке мені приділено із неба?
Бездільно тільки можу я сидіти
При огнищу, лїнюх, завада людям,
Видовище для гостей, або предмет
730 Жалю та співчуття. А кучері
Оті, що без потреби знов так густо
Повиростали і в клубах звисають —
Марная пам'ятка моєї сили!
Отак я постарію ся сидючи,
Недвижність зість могого тіла силу,
Наляже згїрдна, осоружна старість.
Нї, краще тут томити ся й на хлїб
Робити, поки комашня гидка
Та ще гидкіша рабська пожива
740 Не виснажить мене й не прискорить
Давно пожаданої смерти, що
Кінцем блаженним буде моїх мук.

Маноа.

Чи-ж даром отаким бажаєш ти
Филистимлянам услужити, хоч він
Виразно даний був тобі на те,
Аби їм шкодить? Ліпше тобі буде
У своїм домі хоч би у постелі
Лежать, не лиш без діла, а й без слави
Та без занята, в старости й знесилю.
750 Та Бог, що за молитвою твоєю
Велів явить ся жерелу з сухої
Землі, щоб ти після жаркого бою
Міг свою спрагу угасити водою,
Він може також легко відновить
Зір у очах твоїх, щоб ним

Служив йому ти ліпше, як вперед.
Я вірю в те, бо пощо би з такою
Чудною силою знов виростало
Твоє волосє? Міць його не дармо
760 Лишила ся тобі, і не повинні
Пропасті марно його дивні дари.

Самсон.

Зовсім не те віща душа моя.
Ті темні зійниці світла вже
Не будуть бачити й огонь життя могого
Не довго тліти-ме у моїм тілі.
Він згасне швидко в недалекій і
Подвійній ночі. Житєва основа
Захитана у мене і надія
Знесилена; моя природа вся
770 Перетомила ся. Шлях слави й ганьби
Я перебіг і в скорую годину,
Здасть ся, я між мертвими спочину.

Маноа.

Не вір думкам таким, Самсоне мій!
Вони плывуть з тривоги твого духа,
З понурою настрою, що залаг
Твою уяву. Та мені не вільно
Батьківську дбайливість занедбати.
Всіх способів я мушу спробувати,
Щоб вивести тебе на волю, чи то
780 За окупом, чи як инакше. Тимчасом
Спокійний будь і від приятелів
Прийми хоч декілька потіхи слів.
(Відходить).

Самсон.

О, чом же біль із тіла ранами
Й каліцтвом не кінчить ся?

Чом незліченими доганами
У серці, груди й голові ятрить ся?
Чом стежку тайну мусить він знайти
Аж до душі глубин,
І найлютіші муки там внести,
790 І найчистіші части в неї пожирати,
І хоч без видимих причин
В нутрі страшенні болі причиняє?
Моя жура вялить мене.
Не тільки як уперте лихо;
Вона кипить, лютує, не спічне,
Як невлічима рана,
Коли гниє й ятрить ся почне
Мов чорна смерть погана.
Думки, мої мучительки,
800 Мов смертоносні колючки
Впивають ся у найніжніші,
Найслабші части моєї душі,
Здіймають, розогняють там
Страшний підпал, якого
Не охолодить жаден лік холодний,
Не згоїть жадна масть цілюща,
І не остудить Альп-сніговий вал.
Мене покинув сон, що наводив
Смертельне отупінє,
810 Як одинокою мені відраду;
І відси слабість та й зомліне
І почутє зневіри й шал тривоги,
Що вже забув про мене Бог.
Колись я був улюблений йому,
Був радістю, був вибранцем його
Вже з матірнього лона
Через небесний заповіт,
Що двічі сходив на сей світ
І віщував про мене.
820 І чистий під Його очима
Я виростав і сили набирав ся;

- Він вів мене до діл могутніх,
 Що силу смертного перевисшали геть,
 І все звертали ся проти невірних тих,
 Відвічних наших ворогів.
 Тепер Він занедбав мене,
 Немов ніколи і не знав мене,
 І в руки моїх ворогів
 Безпомічного передав мене
- 830 Жорстоких тих, що з наказу Його
 Я визивав до бою.
 Очий позбавлений безповоротно,
 Живий на те лиш, щоб жорстокости
 Й наругам їх я був метою.
 І не належу вже тепер до тих,
 Що можуть мати ще надію.
 Бо найлихійше з моїх лих
 Те, що я й думати не смію
 Про те, що втратив. Лиш одно мені
- 840 Лишаєть ся благать — о, коб мое благане
 Сповнило ся! — щоб я благав недовго,
 Щоб визволила скоро смерть мене
 Й скінчила горе те страшне.

Х о р.

- Богато приповідок мудреців
 Записано в старих і нових письмах,
 Що терпеливість величають, як
 Правдиву силу. Вписано там також
 Потіхи на всіляке горе,
 На всякі зміни, що їм підляга
- 850 Слабе жите людське.
 Проречисто й вимовно сказано
 Там не одно на влагоджене болю
 Й тривоги, але нещасливому в Його
 Нещастю всі ті гарнії слова
 Мала підмога. Чує він у них

- Лиш прикрість, гіркість, дізгармонію,
 Докір собі, аж поки сам у собі
 З небес дароване не віднайде
 Потіхи жерело, покріплене таємне,
- 860 Що сили в нього відновляє,
 Ослабленого духа підіймає.
 О Боже предків наших, що таке
 Той чоловік, що так нерівномірно, —
 Чи може се назвати — суперечно? —
 Ведеш його Ти по короткій тій
 Житя дорозі, а не рівномірно,
 Як хори ангелів, або як ті німі,
 Ті безрозумні, низькі сотворія
 Кермуєш Ти? І не говорю тут
- 870 Про простих та звичайних тих людей,
 Що йдуть байдужно шляхом житевим,
 Ростуть і мруть як мухи дня літнього,
 Лиш голови без імен, про які
 Ніхто колись і словом не згадає.
 Про тих говорю, що їх вибрав Ти,
 І дарами своєї ласки наділив
 Богато й на велике, славне діло
 Призвав Твоєму імені на славу,
 Народам на добро. Чи Ти зміняєш
- 880 Свою прихильність і звертаєш ся
 До них ворожо, і коли вони
 На висоті стоять, скидаєш їх у низ,
 Мов забуваючи про ту велику добрість,
 Що Ти їм оказав, і про великі ті
 Заслуги, що вони Тобі зробили?
 І Ти не тільки понижаєш їх
 Спихаючи в укритєє жите,
 Де ще вони могли би жить спокійно, —
 Ні, Ти скидаєш їх далеко низше,
- 890 Ніж був підняв, і шлеш на них таке
 Тяжке нещастє, що й звичайним людям
 Було-б не в моготу собі те пояснити:

- Який-же гріх страшний його сподівав?
 Нераз Ти полишаєш їх мечам
 Поганців та неправедних, їх тіло
 Псам або хижим птахам на поживу,
 Або даєш їм нидіти в неволі,
 Або їх ставиш перед судіїв
 Неправедних, даєш їх на поталу
 900 Клевет, погорди й непостійности
 Невдячної юрби. А як усього того
 Вони уйдуть, то гнеш убожеством
 Та болістями їх до долу, старість
 Каліцтвом навіджаєш. І коли
 Такі терпіня між людьми й звичайні,
 Тут безосновними вони здають ся,
 Бо зрештою являють ся звичайно
 Лиш карою за проступки й розпусту.
 От тим то праведні й неправедні
 910 Являють ся нещасними однако,
 Бо їх однако жде лихий кінець.
 Але не поступай же так із тим,
 Що був колись герой Твій многославний,
 Твоєї сили образ і могутній
 Слуга Твій! Та чому-ж я так благаю
 Як поступив Ти з ним, або я знаю?
 Поглянь на нього в тім його нещастю
 Відверни, коли се в Твоїй силі,
 Його недолю на благий кінець!
- 920 Та що се? Чи земна, чи морська твар —
 Жіночого, як видно, роду —
 Така пристроєна й весела
 Сим шляхом сунеть ся сюди?
 Немов багатий корабель
 Із Тарзу, що до островів
 Явани або Гадії
 У всій пишноті різнобарвних
 Вітрил, з розвіяними хоругвами,

Що лопотять на всіх вітрах,
 930 Пливе і запахи довкола сіє.
 За нею йде ціла юрба служок.
 Здаєть ся, се якась богата
 Филистимлянка. А, зближаєть ся!
 Тепер і видно вже напевно: се
 Не инша, лиш жона твоя Деліля.

Самсон.

Жона моя, що зрадила мене!
 О, не пустить її сюди!

Хор.

Та ось

Вона вже тут, стоїть і дивить ся
 940 На тебе певним оком, хоче, знать,
 Промовити. Та ось склоняє голову,
 Мов гарний швіт під краплею роси,
 І-ж слова, якими говорить
 До тебе хтіла, бачить ся, в слезах
 Розтаяли, що крайчики її
 Шовкового серпанка омочили.
 Та ось таки збираєть ся на слово.

Деліля.

Непевними ногами і з ваганєм
 Сюди я приходжу, Самсоне, все
 950 Твого недоволення лякаючись,
 Яке без сумніву я заслужила.
 Та ось, коли мене очистить можуть
 Ті сльози, хоч учинок мій явив ся
 Далеко гіршим, ніж я сподівалась,
 Мое покаяне не меншає,
 Хоч прощення я ще зовсім не певна.
 Але подружняя любов, міцніша
 Від страху й сумніву, веде мене сюди.
 Я рада глянути ще раз

960 В лице твоє, дізнатъ ся, як живеш,
І чи не здужала би я чим будь
Допомогти тобі та облекшити
Твій біль, розвеселити твого духа,
Та, хоч і пізно, винадгородить
Той нерозважний та нещасний чин,
Що я вчинила.

Самсон.

Геть, гієно, геть!

Се все твої звичайні штуки, штуки
Кождої жінки так фальшивої,
970 Як ти: ломать присяги вірності,
Дурить, ошукувать, а потім удавать
Покаянє, просить і вданою
Покутою поєднанє здобуть,
Обіщувати чудеса відміни,
Не з жалю справжнього, а лиш тому,
Аби дійти, на скільки легковірний
І терпеливий може бути муж,
І як із сили й слабости його
Ще скористать. А потім знов підуть
980 Нові гріхи, нові плачі й благання
О прошенє, так, що той муж, хоч будь
Він наймудрійший і найліпший, буде
Ще раз одурений, ще раз дуфаяючи
У її добрість та розкаяннє,
Не відіпхне її, і знов із нею
Він мусить дні погані проживати,
Мов з гадиною і довитою
Сполучений, коли не здужає
Рішучим вчинком зразу зіпвечить
990 Її, як я не міг тебе, усім століттям
На приклад.

Діалог.

Та послухай ще мене,
Самсоне, не тому, немов би я

Вменшить хотіла й змить свою провину
Але тому, що безсторонній осуд
Мойого вчинку, судячи його
Самого в собі, без обтяжень зайвих,
По справедливости самій можливо
Зменшить твою ненависть і знайде
1000 У тебе нахил ще до прошеня.
Коли поперед усього признаю,
Що справді стало ся, що в мене слабість
Була, то адже-ж слабість ся властива
Цілому роду жіночому:
Цікавості невдержима на всі тайни
І рівна слабість виявляти їх.
Оба гріхи ті у жінок звичайні,
І чи-ж не була слабість з твого боку,
Що не опер ся ти моїй цікавості
1010 І не закрив від неї те, у чім лежала
Твоя безпека й сила? Сам же ти
Моїй цікавості вказав дорогу.
Я визнала все ворогам, бо й як-же
Могла инакше поступить? А ти,
Ти не повинен був довірювать
Жіночій слабості. Ще поки я
Жорстока стала, був жорстокий ти
Проти себе самого. Так нехай же
Торгуєть ся тепер моя та слабість
1020 З твоєю, бо обі вони своє собі,
Обі однакові. Нехай твоя
Моїй пробачить, щоб і світ твою
Благороднішню признав і бачив,
Що ти в надмірній строгости від мене
Не вимагаєш сили більшої,
Як та, що ти в собі самім знайшов.
А чи-ж любов, яку вважаєш ти
Ненавистю, чи-ж заздрощі любовні,
Що в серці людському панують сильно,
1030 І в мойому не слабше панували,

Не були часткою вини моєї?
 Я бачила у тебе примхovitість
 І часті зміни, і бояла ся,
 Що ти й мене покинеш, так, як ту
 З Тімната, за якою зразу ти
 Вбивав ся всіми силами. Ото-ж
 Бажаючи тебе на завсїгди
 До себе привязать, я красної
 Дороги не знайшла, як вимогти
 1040 Від тебе тайну і до своїх рук
 Дістати ключ твоєї сили та безпеки.
 Спитаєш, чом я зрадила той ключ?
 Ті, що мене намовили до сього,
 Запennyли мене, що проти тебе
 Не зроблять нічого крім певної
 Вязниці; для моєї ціли се
 Було пригідне, бо я знала, що
 Свобода пхне тебе на небезпеки,
 А я у страху та турботах дома
 1050 Сидіти-му у самотній постели,
 Сумуючи в твоїй відсутности.
 Тут мала я втішатися тобою,
 Невільником любови, не ворогів,
 День в день і ніч у ніч. Увесь ти мій,
 Не десь далеко в небезпеках, дома
 Безпечний від супірників у моїй
 Любові. . Отсі причини винайшов
 Закон любови, хоч як безумними
 І глупими вони здавать ся можуть.
 1060 Адже-ж не раз любов в найліпшій мисли
 Наробить лиха ще страшнішого,
 Та все знаходить спвчуте й прощенє.
 Не будь же й ти инакшим, як всі інші!
 Не будь суворим, так, як сильним ти
 Себе показуєш, незломним наче сталь!
 Коли ти силою перевисшаєш
 Усіх людей, то не перевисшай же
 Їх також безсердечністю й завзятем!

Самсон.

Як зручно вміє відьма та свої
 1070 Провини розвивать, аби мені
 Із моїх закиди робить! Із того
 Аж надто ясно видно, що не скруха,
 Лише зла воля привела тебе сюди.
 Говориш, що я приклад дав тобі,
 Вказав дорогу. Закид се гіркий,
 Але правдивий. Зрадив я себе,
 Заким ти зрадила мене, — се так.
 Тож власний глупоті прощаючи,
 Прошаю також злочин твій тобі.
 1080 Тиж бачучи мене так безстороннім
 І строгим і немилостивим проти себе,
 Зречеш ся й ти того, чого благаєш,
 Сама благане те ти за брехню признаєш.
 Приводиш слабість як оправданє
 Для себе, і я вірю, се була
 Та слабість, котра золоту ворожому
 Опертись не могла. Коли би слабість
 Була оправданєм, то кождий зрадник
 І батьковбійця й храма грабівник
 1090 Оправдував би нею злочин свій.
 Усяка погань — слабість; сей мотив
 Ні перед Богом, ні перед людьми
 Тобі прощення не здобуде. Але-ж
 Любов примусила тебе! Назви се
 Шаленою жадобою до задоволення
 Своєї похоти. Любов любови шукає.
 І як могла ти надїяти ся
 Здобуть мою любов таким учинком,
 Що мусів принести тобі мою
 1100 Ненависть вічну? Адже-ж знав я зараз,
 Що ошукала ти мене. Даремно
 Стараєш ся ганьбу покрити ганьбою,
 А викрутами відкриваєш ти
 Ще більше злочин свій.

Делїля.

Коли твердиш,
 Що слабість не оправдує ні жінки,
 Ні мужа, хоч себе самого сим
 Засуджуєш, то слухай, у які
 Принади та покуси вплутано
 1110 Мене, й кругом обсачено, поки я
 Не піддала ся! Страх той був би певно
 І найсмілійшого й найтвердшого
 З мужів знесилив і піддасть ся змусив
 Без сорому. Не золото, як ти
 Виниш мене, спонукало мене
 Старшини краю нашого й князі
 Прийшли самі, веліли і грозили,
 І налягали, й заклинали всіми
 Основами громадських обов'язків
 1120 Та віри, вказували, скільки-б я
 Заслуги мала, чести й слави, як би
 Зловила спільного всім ворога,
 Що стілько тисяч люду нашого
 Побив. Жерці не зіставляли ся також
 По заду й проповідували, скільки в мене
 Заслуги буде у богів, коли
 Невірного ганьбовника Дагона
 Обпудати й зловити допоможу.
 І що-ж могла я на такі могутні
 1130 Намови відказать? Одна лише
 Моя любов до тебе довгий час
 Їм опір ставила. Нарешті побідив
 Мене з повагою грізною сказаний
 І доказами скріплений із уст мудрців
 Священний заповіт, що воля одиниці
 Все відступити мусить перед благом
 Загальним. Ось я і повірила,
 Що чеснота і вірність і повинність
 Мені велять вчинити те, що вчинила.

Самсон.

1140 Я добре знав, до чого доведуть
 Всі ті круті підходи та штуки
 Брехливої релігії й гладкої лести.
 Та як-би та любов твоя, яку ти
 Аж до обридженя мені все накидала,
 Була правдива й щира, як повинна
 Вона була-б тебе навчити інших
 Думок і довести до інших діл.
 З усіх дочок могого племені
 Й народа вибрав я тебе за жінку
 1150 З посеред моїх ворогів. Тебе,
 Як знаєш, полюбив я аж занадто,
 Тобі довірив я свої всі тайни,
 Не легкокомисно, а порушений
 Твоїми просьбами, яким нічого я
 Відмовити не міг. І ось тепер
 Ти признаєш, що бачила в мні ворога.
 Чого-ж ти прийняла мене за мужа,
 Хоч знала, що тоді і все я
 Був явним ворогом твого народа?
 1160 Раз жінкою моєю ставши
 Повинна задля мене ти була
 Покинуть друзів, вітчину й рідню,
 Бо я не був підданий їй, ані стояв
 Під їх зашитою, а був сам собі пан,
 А ти належала до мене, не до них.
 Коли від тебе вітчина твоя
 Чогось жадала, що життю мому
 Грозило, се було несправедливе,
 Противне всім правам народів і законам
 1170 Природи. Ні, не вітчина твоя
 Вчинила се, а грішний тлум мушин,
 Що ще грішнішими способами
 Хотів утримати свою державу,
 Безсоромно нарушуючи ціль,

Задля якої вітчина свята нам.
 Сих не повинна ти була послухать.
 Та пер тебе твій невгамовний запал,
 І ти вчинила се, аби своїм
 Богам подобать ся. Та ті боги,
 1180 Що лиш небожеськими вчинками
 Держать себе, вони самі перечуть
 Свойому божеству. Вони не можуть бути
 Правдивими богами, і тим менше
 Не мусить чоловік для їх вподоби жити,
 Їх слухати та їх бояти ся.
 Усі ті докази твої — які-ж слабії!
 Всі фарби неправдиві, і вони
 Тобі ні на що не здадуть ся. Як-же
 Поганою і злою мусиш ти
 1190 Являти ся сама собі у всій
 Тій наготі своїх провин!

Деліля.

У спорі
 З мущиною не може женщина
 Ніколи виграти, хоч будь, що будь.

Самсон.

Хиба тому, що слів і віддиху
 Йому не стане. Се свідчить за тим,
 Як тяжко знівечив мене язик твій.

Деліля.

Дурна була я і занадто скоро,
 І помилила ся у тім до-разу,
 1200 Чим надіяла ся найскорше побідити.
 Позволь мені тепер тобі вказати,
 Як думаю направити все те,
 Що помилкою проти тебе прогрішила.
 Те, що минуло, най тепер тебе

Вже не болить, перестань на далі
 Сам себе мучить! Хоч ти стратив очі,
 Про те жите дасть не одну ще втіху,
 І можна дома при дозвіллі та
 В вигодах радощів ще не одних
 1210 Зазнати змислами здоровими,
 Без тих турбот і без тих небезпек,
 Які наводить зір на чоловіка.
 Я поговорю зі старшинами
 Й не сумніваю ся, що згодять ся
 Вони по моїй просьбі випустить
 Тебе з огидної сеї тюрми.
 Тоді візьму тебе до себе й там
 Ти жити меш зо мною, а моя
 Подвоєна любов і захід і старане,
 1220 Для мене милі обовязки, будуть
 Тобі потіхою до старости.
 Так проживеш у радості й достатку.
 Й того, що стратив ти через мою
 Провину, не пожалуєш ніколи.

Самсон.

О, ні, нехай моє поведжене
 Тебе не журить! Між тобою й мною
 На віки прірва. Не гадай, що я
 Так неоглядний і забутий Богом,
 Що знов ступлю ногою у ту сіль.
 1230 В яку зловила ти мене. Доволі
 Пізнав я поваби твої, хоч тее
 Пізнане дорого я заплатив.
 Ті сіти й сильця, той пугар чарівний
 І всі твої відьомські штуки, що колись
 Отуманили мої змисли, нині
 Не мають власти наді мною, бо вже
 Пропала сила їх. На стілько вже
 Навчив ся я змієвої премудрости,

Що слух мій забезпечений на всі
 1240 Твої чарівні поклики Коли
 Ти в цвітї моїх юних літ, в повнї
 Сил моїх, коли всі мене любили
 І шанували і бояли ся,
 Могла ненавидіти так завзято
 Мене, твого мужа, погорджати,
 Продати й опустити, як-жеж би
 Тепер ти поводи́ла ся зо мною
 Сліпим, якого легко одурити,
 Якому в многих річах мов дитині
 1250 Потрібна поміч, і якого завше
 Так легко зневажать та висмівати?
 В яку-ж неволю запродав ся-б я.
 Коли піддавши ся тобі в довічну службу
 Я мусів би по твоїй волі жити!
 Як ти ошукувала би мене,
 Як всі слова мої та вчинки ти
 Передавала би своїм старшинам,
 Аби втішались ними, висмівали
 Та лаяли мене! Отся тюрма мені
 1260 Далеко привітнійша від тієї
 Неволі, що знайшов би я у твоїм домі,
 В якому на поріг нога моя не стане.

Делі́ля.

То хоч позволь мені зблизити ся
 І доторкнути ся руки твоєї.

Самсон.

О, ні, не важ ся! Хай ні жаден спомин
 Не будить мого гніву, щоб тебе
 Я тут на штуки не роздер. Лиш з далека
 Я можу ще простити тебе. Іди
 І жалуй там облудности своєї
 1270 Та всего того доброго, що вийшло з неї,
 Що захова між славними жінками

Й твоє ім'я та пам'ять зрадниць.
 Твоє прискорене вдівство нехай
 Красить те золото, яким свою
 Ти зраду окупила! Прощай!

Делі́ля.

Як бачу, невимолитий ти зовсім,
 Глухий на просьби, мов морська буря.
 Тай буря-ж бо еднаєть ся вкінці
 Із морем так, як море з берегами.
 1280 Лиш твій гнів все лютує й не вгаває,
 Мов вічна буря, що тиші ніколи не зазнає.
 По що-ж мені унижувать себе?
 Чи-ж мира просячи я не знайду
 Нічого крім гніву й ненависти
 І відійду обтяжена проклятем,
 З клеймом ганьби на моїм імені?
 Нехай і так! Покину турбувать ся
 Твоїм добром, щоб свого не втеряти.
 Хос слава не дволична, все таки
 1290 Вона хоч двоязичною буває,
 І про мій вчинок не однаку вість
 Подасть потомности. На своїх крилах,
 З яких одно, знай, чорне, друге біле.
 Несе вона великі імена
 З собою у безмежний лет часів.
 Моє ім'я в будущині далекий
 Хоч може в вас, у Дана та у Юди
 І в племенах сумежних з вашими
 З ганьбою тільки та з прокляттями
 1300 Спімнуть, і пляму подружньої зради
 На нього кинуть, але в моїй вітчизні,
 Яка для мене завше найми́лійша,
 В Екроні, Газі, Азодді та Гаті
 Мене числити муть до найславніших
 Жінок, співати муть про мене в празники
 Чтити муть за життя мене й по смерті,

За те, що поміч своїй вітчині
Проти гордого ворога воліла
Я дать, аніж ховать подружню вірність.
1310 Мій гріб що року обсіпати муть
Цвітами, і не меншу славу я
Здобуду, як Ягеля ваша з гір
Ефраїма, що нечистивою ошукою
У сні Сісеру вбила, у виски
Гвіздь йому вбивши. Не ненависне
Мені ім'я моє, але прилюдні
Подяки її почеси воно мені з'єднає
За ту любов до вітчини, якої
Дала я доказ. Хто сего мені
1320 Завидує або на се кривдує,
Того лишая власній я судьбі,
Моя-ж мене ні разу не турбує

(Відходить).

Х о р.

Пішла. Гадючине жало
Своє нарешті пказала,
Яке під маскою жалю
Аж до тепер скривала.

С а м с о н.

Нехай іде! Бог надіслав її,
Аби мене ще дужше принизити,
І глупоту мою мені
1330 Ще чутливішою вчинити
За те, що гадині такій свою
Святу тайну і жите її безпеку
Довірив я.

Х о р.

А все-ж краса, хоч як зблудила,
Велика, невимовна сила.

Після нещастя, що вчинила,
Верта назад, аби любов,
Яку колись у тебе розогнила,
Тепер здобути знов.
1340 Не легка річ була її відправить;
Сердечна пристрасть у душі її
Дала почуть себе жалом таємним
Любовного докору.

С а м с о н.

Любовні спори часто згодою
Кінчать ся, та не знайде згоди зрада,
Що на жите людськеє настає.

Х о р.

Не чеснота, ні мудрість, ані сила,
Ні розум, ні краса, ані велика
Заслуга не потрафлює здобути
1350 Любов жіночу і вдержати довго.
Чим здобуваєть ся вона, се тяжко
Сказати, а ще тяжше відгадати,
Хоч як би хто хотів се викладати
Отак, як загадку твою, Самсоне,
Хоч би над нею не один, а сім день
Без діла думав. Як би з тих прикмет
Одна була, або й усі на раз,
То наречена твоя в Тімнаті
Не вибрала-б була від разу іншого,
1360 В порівнянню з тобою не вартного,
І не взяла його собі в подружжє.
І не були-б обі вони так легко
Зломали свій подружній звязок, ані
Ся друга не була-б тобі зрадливо
Фатальні кучері на голові обстригла.
Чи се тому, що наділяючи
Назверхніми оздобамн жіноцтво

Природа в поспіку не додала
 йому внутрішніх дарів, наділила
 1370 Так скупом розуму, поскупила
 Здібности поміркованя того,
 Що найціннійше і найкрасше в мужа,
 Натомість заставля не раз
 Хапати те, що злее та погане?
 Чи вмішано в жіночу природу
 Занадто много самолюбства, а
 Постійности занадто мало, так,
 Що або нічого вони не полюбують,
 Або лиш коротко кохають?

1380 Чи сьак, чи так і наймудрійший муж,
 Найліпший чоловік у дівчини
 Вбачає під серпанком лагідність
 І скровність, м'яккість, добрі обичі;
 Та скоро з нею лиш вйде в подружжє,
 Побачить швидко щось зовсім противне,
 Почує терне й їдї ненависти,
 Проти якої безоружний він.
 Вона то запира йому дорогу
 До чесноти, морочить голову,
 1390 Веде принадами свого тіла
 До себе привязавши й дух його
 Все понижаючи до глупостий,
 До вчинків, яких сам би він стидався,
 А ті його доводять до упадку.
 Який моряк не мусів би розбити
 Свій корабель, як би стерном його
 Такий ось лоцман кермував?

Любимець неба, що для себе
 Знайде дружину чести повну,
 1400 Яку знайти так рідко в світі,
 Яка з ним разом дбала-б дружно
 Про рай домашній. дім щасливий —

Се шляк до мирного житя.
 Та чеснота, що всякий опір
 Перемагає, всі покуси відвертає,
 Вона в тім домі найяснійше сяє,
 Найбільшу ралість небесам справляє.
 Тому найвисша божа заповідь
 Дала у руки мужа повну власть
 1410 Над жінкою, їй послух наказала,
 йому ж не попускати того права,
 Хоч би вона сміялась, чи ридала.
 Тоді лише не буде жити він
 У вічнім заколоті, під ярмом
 Жіночої н волі й самоволі
 На кождім кроці нею тиснений.
 Та відступім тепер на сторону,
 Бо бачу, буря наближаєть ся.

С а м с о н.

Не раз у гарний день впадає буря й дош.

Х о р.

1420 Та сей заповідя якуюсь нишу бурю.

С а м с о н.

Скажи яснійше, бо дні загадок
 Пройшли для мене.

Х о р.

Не чекай тепер

На голос, що очарувати може,
 Й не бій ся медових словець принади.
 Сюди надходить жорстокійший гість
 Пізнаємо його по ході Се Гарафа,
 Той велетень із Гата, що глядить
 Високо й гордо, так як ріст його

1430 Високий надзвичайно. Чи спокій
Ведє його сюди, чи може инший вітер
Надвія? Не вгадаємо так само,
Як коли бачили у пишнім строю
Делілю, що надходила сюди.
Його стрій сповіща спокій,
Та на чолі його сердитеє завзяте.

Самсон.

Чи він спокій несе, чи ні,
Байдуже се мені.

Хор.

Що він несе, се знати мемо зараз.
1440 Ось вже він тут.

Гарафа (входить).

Не пиходжу, Самсоне,
Щоб над твоєю плакати судьбою,
Як може сі ось тут, але бажаю,
Щоб те, що стало ся. було не сталось,
Хоч і не в миролюбнім намірі.
Я з Гага і зовуть мене Гарафа.
Сланетний рід мій, як Ог і Анак,
Або як ті старинні Емім, що держали
Кіріяїм. Ти тепер мене
1450 Пізнаєш, коли сам ти знаний був.
Богато чув я про твої до віри неподібню
Могутність. І про діла твої
Мені тому ненависні, що я
Ніколи не бував на місці боїв тих,
Де ми би зараз на отвєртім полі
Чи на обмеженім просторі свої снили
Поміряли. Тепер сюди прийшов я
Побачить того, про якого гомін
Лунає скрізь, щоб кожний його сустав

Оглянути, чи його вигляд справді
1460 Розширеним відповідає слухам.

Самсон.

Щоб се пізнати, за мало бачити,
А красше спробувати.

Гарафа.

Чи словом
Сим визиваєш вже мене? Я думав,
Що пута й жорнова тяжка робота
Тебе вже ослабили. О. коли-б
Щаслива доля нас звела була
На полі, де осялючою шокою
Ти доказав чудес хоробрости?
1470 Я був би иншим там оружем вбив
Тебе і трупа твого покинув
Там, де лежав сел. Так був би я
Славу хоробрости старої відновив,
Прогнав жидівське племя з Палєстини.
Так був би Филістимляин тебе,
Наймогутнійшого з поміж Гебреїв
Перебрав. Сю славу, яку я
Здобув би був у боротьбі з тобою
На смерть, не на жите, я потеряв
1480 Чрез осліпленє твоє.

Самсон.

О, не хвали ся
Тим, що хотів зробити ти! Ану, зроби!
Ти-ж бачиш, що зробити се залежить
Лиш від твоєї волі.

Гарафа.

Зо сліпим
Бороти ся — не личить се мені

ай мусів би ти вмити ся ще кілька
Разів, поки-б я міг діткнути ся тебе.

Самсон.

- Се вже вина того поводження,
1490 Якого дізнаю від ваших чесних
Старшин, що окалічили мене
І поневолили, та не посміли
Мене самого безоружного
В свободній битві всею силою
Своєю побороть, ані зловивши
Немов у пастці звязаного в домі
Хоч пальцем рушити н віть у сні.
Аж жінку мусіли для того золотом
Купити і хитрощами підійти,
1500 Аби зломала свій подружній шлюб.
То-ж не вдавай ся в вимівки пусті.
І хай тут близько визначають де площу
У огорожі. де ані здорові очі,
Ні легка втека не дали-б тобі
Великої користи наді мною.
А ти надінь усю свою
Хоч найстрашнішу зброю,
Свій шолом, свій спіжевий панцир,
Нагрудник тай ще й наголінники,
1510 Візьми до того спис хоч завбільшки
Як ткацкий вал і щит хоч із сімох
Блях скований, а я лиш з булавою
Дубовою в руках піду на тебе,
І викличу із твоїх лат спіжевих
Таке стогнане — бо від голови
Твоєї я не відступлю на крок —
Що коли тільки духу в тебе стане,
Ще за хвилину забажаєш бути
Назад у Гаті і безпечно там
1520 Перехвалати ся: „Ось я побю Самсона“;
Та Гата не побачиш вже ніколи!

Гарафа.

- Не смій так зневажати славу зброю,
Яку в боях найбільшій герої
Носили для оздобы й для безпеки!
Тебе-ж мабуть узброїв чар якийсь,
Закляте темне та магічна штука.
Вони дали тобі страшну ту силу,
А не була вона, як ти брехав,
1530 При твоїм вродженню тобі в волосю
Наділена. Адже в волосю сила
Не може крити ся, хоч би воно було
Таке тверде, як шість у барана,
Або як колючки у дикобраза.

Самсон.

- Не знаю чарів я й ніяких штук
Заказаних мені не треба; вся
Моя надія на живого Бога,
Що дав мені при вродженню сю силу.
Не шезла сила ся іще й тепер,
Бо чую в своїх сугавах і костях
1540 Її далеко більше, як ти маєш.
І криється вона в нестриженім
Моїм волосю, запурука того,
Що ще не зломана моя присяга.
На доказ того, коли признаєш
Дагона своїм богом, то піді
У храм його і у палкій молитві
Благай у нього помочи і вияви
Йому, яка у нього буде слава
Розвіяти увесь той чар магічний
1550 І знівечить ту силу, яку я
Вважаю даром Бога Ізраеля.
Се спробувати визиваю я
Тепер Дагона й видаю тобі,
Його героєви відважному двобій,

В якім тобі нехай допомагає
 Все божество його. Тоді побачиш,
 А радше на біду собі почувеш,
 Чий Бог сильніший, твій, чи мій.

Г а р а ф а.

А ти-б

1560 На свого бога не числив, хоч як
 Він сильний! Він на тебе не зважає.
 Ти не його вже. Зі свого народа
 Він викинув тебе і передав
 У руки ворогів. Він допустив,
 Щоб очі в тебе вибрали вони
 І у тюрму в кайданах завдали,
 Там поспіль із рабами та ослами
 Тяжку роботу жорнову робити,
 Бо ні до чого иншого ти вже
 1570 Нездібний, не було для тебе в них
 Красшої служби, не вважаючи
 На те твоє прославлене волосє.
 Тепер зовсім негідний ти стояти
 Напроти сильного, щоб він на тебе вдарив,
 Негідний виступить проти меча
 Героя славного, який би честь свою
 Лиш опоганив бючи ся з тобою.
 Тепер лиш ножиці — найліпший спосіб
 Збавлять тебе твоєї сили.

С а м с о н.

1580 Всі ті
 Зневаги, що ти кидаєш на мене,
 Все те нещастє заслужив я справді,
 І більше ще, і признаю, що справедливо
 Найвисший Бог їх допустив на мене.
 Та я не трачу віри ні надії
 На всеконечне прощенє його,
 Бо слух його отворений завсїгди

око ласкаве для того, хто блага
 ІПринять його. Дуфаячи на се
 1590 Я в друге визиваю ось тебе
 До бою на жите і смерть, аби
 Рішити тим, чий бог правдивий: твій,
 Чи той, котрому я з Ізраїля синами
 Молю ся

Г а р а ф а.

Несогіршу честь ти робиш
 Своему богу вірячи, що він
 Тебе помилує і оборонить,
 Тебе, убійцю, бунтаря лихого
 Й грабівника.

С а м с о н.

1600 Широкоглаголивий
 Ти, велитню, та чим же се докажеш?

Г а р а ф а.

Чи-ж не підданий нашому твій люд?
 Старшини ваші се сами признали,
 Сами тебе як бунтаря спіймали
 І в наші руки віддали. Бо чи-ж
 Не допустивсь ти явного розбою
 На трицятьох мужах у Аскальоні,
 Що не зробили зла тобі ні дрібки,
 Помордувавши їх, хоч безоружних,
 1610 А потім з них одежі поздиравши,
 Як грабівник? Коли-ж Филістимляни,
 Як ти нарушив супокій, оружно
 Всі рушили, аби тебе одного
 Спіймати, то нікому ипшому
 Вони ніякого насилля не чинили,
 Не грабували, ані вбили.

Самсон.

З дочок филистимлянських вибрав я
Собі жону; се вказувало вам
Мене не ворогом; у вашім місті я
1620 Справляв своє весіле, але ваші
Старшини в злому намірі післали
Трицять шпівонів, щоб мене зловити,
Під видом, буцім се приятелі
Й весільні гості. Смертію страшною
Вони грозили моїй нареченій,
Щоб вивабила мою тайну в мене,
Як розв'язати загадку, що я
Задав їм, і подати їм розв'язку.
Коли я змиркував, що всі вони
1630 Ворожо виступають проти мене,
Я з ними поступив як з ворогами,
І взяв у них здобичу, щоб однакою
Монетою тим ворогам фальшивим
Відплату дати. Що народ мій вашим
Князям відданий, се вчинило ся
Через побіду їх, та силу силою
Перемігати треба, коли се
Здолає побіджений. Та я сам,
Один, якого за порушене
1640 Спокою власний мій народ зв'язав
І видав ворогам, я сам зробив
Повстане й поразив ворожі сили.
Та я не був такий, як хто будь инший,
А мав у собі надзвичайну силу;
Зробив се я по заповіді неба,
Щоб увільнити свій народ. Коли-ж
Народ у своїм разьськім нахилі
Не взнав мене, що висланий був я
Для освободження його, й за ніщо
1650 Мене віддав побідникам своїм,
То се його вина й його ганьба,

За неї він ще й доси пута носить.
До свого діла був я волею
Небес призначений і був би до кінця
Довів його, як би загально знаний
Мій гріх не був мене нездібним учинив.
Тоді вся ваша сила не могла-б
Мене спинити. Ось і відповідь
Моя на всі перехвалки твої.
1660 Тепер-же на мій визов відповідж!
Хоч і ослаблений я сліпотою,
У третє ось я зву тебе до бою,
До труду легкого із силою слабою.

Гарафа.

З тобою бій? З невірником прилюдним,
Засудженим за злочин? Ні, ніколи
Оруженосець, що себе шанує,
З тобою стать до бою не захоче.

Самсон.

Чи-ж того ти прийшов сюди, пустий
Самохвале, щоб очі витріщати
1670 На мою силу, язиком молоти
І глупий суд свій видати про мене?
Та ходи ближше! Не відходь так мало
Мене пізнавши! Тільки бережи ся.
Аби рука моя тебе не досягла
І суду свого про тебе не зробила.

Гарафа.

О, Бельзевубе! Чи-ж такі зневаги
Я мушу слухать і не вбить тебе?

Самсон.

Адже-ж ніхто тут не держить тебе!
Я-ж не бою ся, щоб твоя рука
1680 Могла мені зробити смерть. Ану лиш,

Здійми ту руку! В мене ноги в путах,
Але рука свободна.

Г а р а ф а.

Визов сей
На иншу відповідь заслугує від мене.

С а м с о н.

Вступи ся, ти безсоромний хвалько,
Щоб я, хоч в путах сих, не кинув ся
На тебе, ти велика купо мяса
Без духа, і одним ударом кулака
Не розтрошив твою пусту лепету,
1690 Або тебе на вітер не підняв
І не тарахнув до землі, щоб мозок
У тебе вискочив і поламались ребра!

Г а р а ф а.

Га, на Астарту, швидко кара люта
Діткне тебе за се й ще тяжші пута.
(Відходить).

Х о р.

Троха збитий з пантелику
Відійшов сей великан,
Не так гордо, як сюди йшов,
Зір потупивши до долу,
Тільки гнів у його серці
1700 Клекотить немов вулкан.

С а м с о н.

Я не боюсь його ні велитенських
Його нащадків, хоч чував, що в нього
Аж пять синів так само величезних,
А з них найдужший зветь ся Голіят!

Х о р.

Бою ся, що він зараз до старшин
Піде і радою злосливою
Їх буде наклонять і намовлять
Тобі ще тяжші муки завдавать.

С а м с о н.

На те причину мусить він подать,
1710 І про мій визов мусить замовчать,
А то вони-б його як стій спитали,
Чи до двобою із мною
Захоче чи не схоче стать.
Я певний, що він не відважить ся
Вчинити се. А муки більшої,
Як та, що я терплю тепер, вони
Не завдадуть мені, тай я
Не видержу, коли вони бажать
Користувать ся працею моєю,
1720 Яка ошаджує їм много рук,
Так, що моя неволя їм що дня
Зиск не малий приносить. Але будь, що будь,
Я певний, що мої найгірші вороги
Являть ся незабаром моїми
Найліпшими приятелями, як лиш
Захочуть приспішити смерть мою,
І смертю увільнить мене з неволі.
Найгірше, що вони мені зробити можуть,
Для мене се найліпше. Та коли
1730 Се станеть ся й коли месть їх причинить
Мені лиш горя, а не допомоги,
То мій упадок буде впадком тих,
Що спричинить його наважать ся.

Х о р.

О, як-же радісно, як животно
Для праведних, що в довгій утиску

Хилили ся, коли освободителя
Пошле їм Бог і вложить в його руки
Непобориму силу!

Могучих сего світа може він
1740 Перемагать, насильників насилувать,
І невгамовну силу дикунів,
Тих, що похопні й дужі підпірать
Тиранів власть, а всіх любителів
Законности гонить та переслідувать,
Він вольною, геройською
Своєю величю та силою
Небесною озброєний
Усю їх зброю, всі воєнні штуки
Розвіє наче вітер в чистім полі.

1750 Не дбає він про запаси воєнні,
І склади зброї він нівіщо ставить,
За те рішучо й моментально,
Мов блискавка небесна він
Сповняє місію свою
На всіх поганцях, що переражені,
Здивовані, про оборону навіть
Подумати не можуть і втікають.

Та часто і терпіне випада
На долю тих святих.
1760 Як проба сили їх.
Воно їм освободжене дає
Самих від себе, робить їх
Звитязцями понад усе,
Що доля й самоволя їм несе.

Одно й друге дісталось в уділі
Тобі, Самсоне, що наділений
Ти силою понад усіх людей;
Але очий своїх позбавлений,

Ти з тими в ряд поставлений,
1770 Яким терпіне принесе вінець.

Коротке свято нинішнє
Для тебе не було днем супокою,
Бо душу в тебе розворушило
Більш, як шоденна праця твоїх рук.
Та може где тебе ще більше горе,
Бо ось із далека вже видно нам,
Як хтось із ворогів сюди простує.

В руці у нього чи то скипетро,
Чи палиця; іде він скорим кроком
1780 І поспіх видно у його очах.
А ось тепер я пізнаю його
По вбранню — се один з державних
Урядників. Ось він уже надходить,
А те, що має він сказати,
Буде мабуть коротке, ясне слово.

Урядник (входить).

Гebreї, арештанта на імя
Самсона я шукаю тут.

Хор.

Он він сидить!
Пізнати його ти можеш по кайданах.

Урядник.

1790 Самсоне, наша старшина веліла
Мені переказати тобі отсе:
На честь Дагона празник нинішній
Справляєть ся; тріумфи, жертви, гри
Та обходи се свято заповнять.
Ім відомо, що ти безмірно сильний,
Тому й жадають, щоб прилюдну нині

Своєї сили пробу показав ти,
Аби почитити се велике свято
І многолюдний збір. То-ж поспіши,
1800 Ходи за мною! Я тобі доставлю
Покріплене й нову одежу, щоб
У всій приличности явив ся ти
Перед таким високим панством.

Самсон

Знаєш,
Що я Гебрей, тому й перекажи їм,
Що мій закон мені забороняє
Брать уділ у їх празниках та святах,
Тому й не можу я тепер іти з тобою.

Урядник.

Будь певний, що ся відповідь твоя
1810 Не задовольнить їх.

Самсон.

Скажи, хиба нема у них
Борців, гімнастів, силачів, їздиців
Та бігунів та візників усяких,
Танцюр, жартівників, масок, скоморохів,
Що власне вибрали мене, якого
Тягар отсих кайданів ослабив
І жорнова знесила роботу,
Щоб я сліпими рухами своїми
Ім розривку доставив і забаву?
1820 А може притчі лиш вони шукають
До закиду, що я їм непослушний,
Щоб мати привід ще до тяжших мук?
Чи може з моєї недолі хочуть
Зробити жарт собі? Дорогою,
Якою ти прийшов сюди, вертай!
Я не прийду.

Урядник.

Подумай сам про себе!
Ся відповідь буде для них образа.

Самсон.

А, сам про себе? Адже-ж се говорить
1830 Моє сумління, внутрішній спокій.
Чи-ж думають вони, що я вже так ослаб,
Що так упідлила мене неволя тіла,
Що вже й душа моя подасть ся на такий
Безглуздий наказ, що я, їх невільник,
Повинен бути також блазнем їх
І жартуном, щоб у св йому горю,
В душевному терпіню різні штуки
Показувать і перед богом їх
Стелить ся? Та се-ж найпаскудніше
1840 Поганьблене, яке хиба найгірша
Погорда видумать могла. Ні, не піду.

Урядник.

Моє посольство вимагає поспіху,
Тому не отягай ся! Чи се твій
Незломний намір?

Самсон.

Так, візьми його
З тим поспіхом, який тобі потрібний.

Урядник.

Бою ся, щоб упертість та твоя
Тобі на зло не вийшла.
(Відходить)

Самсон.

Хиба за себе сам боїш ся ти.

Хор.

1850 Міркуй, Самсоне, що тепер се діло
 У край напаято і або встоїть,
 Або порветь ся. Він пішов. Хто знає,
 Як передасть він там твої слова,
 Чи не долле овиви до огню?
 Жди иншого тепер, острійшого
 Посольства й жорстокійшого, ніж ти
 Знести потрапиш.

Самсон,

Чи-ж повинен я
 Знов змарнувати дар отсей святий,
 1860 Ту силу, що верта з моїм волосем,
 Після великої вини моєї?
 Чи-ж маю сю нову ласку божу
 Зневажити ще більшим прогріхом,
 Кидаючи даремно святоші
 Перед фальшивими богами? Я,
 Я Назорей, чи-ж маю перед їх
 Дагоном десь на несвятому місці
 Свою показувати силу, що тепер
 Для них ніщо не варта крім погорди
 1870 Та насміху? Чи-ж міг би я вчинити
 Щось паскуднійше ще та нечистійше?

Хор.

А все-ж своєю силою ти служиш
 Филистимлянам, слугам ідолів
 Нечистим.

Самсон.

Служу, але не для честі
 Їх ідолів, а тільки чесною
 Законною роботою, якою

На свій прожиток заробляю. Служу,
 Бо я невільник.

Хор.

Коли серце в тебе
 1880 Незгідне з тим, то не плямить тебе
 Ніяка примусовая робота.

Самсон.

Де зверхня сила силує мене,
 Там справді так Але у храм Дагона
 Хто зможе зтягти мене? Князі
 Филистимляни розказують мені,
 Та розказ їх — не примус. Коли я
 Послухаю, вчиню се добровільно.
 Для наказу людського я не хочу
 1890 Стягнути на себе божую неласку;
 А слухаючи в т м людий, я-б Бога
 Впослідив і сповнив би гріх, якого
 Ніякою покутою не змити.
 Та ви не сумнівайте ся, що Бог
 Простить мені і вам, коли ми зараз
 У ідольському храмі явимо ся
 Для важної причини.

Хор.

Як ти звідси
 Відійдеш, ми не можем зрозуміти.

Самсон.

Не тратьте віри, бо в своїй душі
 Я почуваю відрух незвичайний,
 Що на щось незвичайнее мої
 Думки звертає. Я тепер підую
 За тим послом, та будьте певні, що

Нічого не зроблю такого, щоб могло
Збезчестити наш закон, або сплямити
Мій назорейський шлюб. Коли в моїй
Душі вчуваєть ся якийсь пророцький голос,
1910 То буде день сей памятий у моїм
Життю через якесь велике діло,
А може навіть се остатній день
Мого житя.

Хор.

В сам час доходиш ти
До р'шення такого, бо урядник
Вертає ось.

Урядник (входить).

Самсоне, старші наші
Веліли в друге так тобі сказати:
Ти раб і вязень наш і при прилюднім
Млинї слуга, то й як-же ти посмів
1920 Відмовити жаданю нашому
І не явить ся там, де велено тобі?
Яви ся-ж зараз без ваганя, бо
Ми знайдем спосіб силою, в кайданах
Тебе спровадити, хоч би впирав ся ти
Міцнійше від скали.

Самсон.

Я міг би
Задовольнитъ ся тим, що випробую
Терпливість їх і доведу до того,
Що многі з них погибель зла спіткає.
1930 Та знаючи, що перевага їх
Велика й не бажаючи, аби
Мене як звіря дикого тягли
По своїх вулицях, готов я зараз

Іти з тобою. Панському велінню
Послушний мусить бути підданий. А коли
Йде о жите, то хто-ж не захотів би
Свою змінити волю? Адже змінні
Людські дороги! Та про те будь певний,
Що не послухаю панів своїх ні в чім,
2000 Що нашим би противилось законам.

Урядник.

Хвалю тебе за постанову сю.
Давай тепер, здійму кайдани з тебе.
За сю податливість твою князі
Поглянуть ласкаво на тебе й може навіть
Тебе з отсеї випустять неволі.

Самсон.

Брати, прошайте! Не бажаю, щоб
Ви йшли за мною, щоб князі ворожі
Не гнівались побачивши мене
Серед приятелів і земляків.
2010 Та я й не знаю, чи мій вид тепер,
Вид ворога їх спільного, колись
Страшного, не пройме їх лютістю;
Адже-ж пани упивши ся вином
Бувають найлютіїші; також жрець
По доброму жраню вчува найбільший
Пал святости, коли побачить щось
Противне божеству його. Так само
Й народ у празники буває дикий,
Завзятий і непоміркований.
2020 Та будь, що має бути, не ждїть від мене
Почуть нічого, що нарушило-б
Честь нашу, що було-б нечисте і негідне
Нашого Бога, нашого закона,
Народа могого й мене самого.

Чи буде се остатня вість про мене,
 Чи ні, сього не можу я сказати.
 (Відходить із урядником).

Хор.

Іди й святий, єдиний Бог
 Ізраеля нехай веде тебе,
 Щоб виконав ти те, що відповідне
 2030 Для його слави, що ім'я його
 Возвеличити може серед сих
 Язичників. І нехай він пошле
 До тебе ангела, що при твому
 Уродженню стояв обік тебе,
 Що з поля твого вітця колись
 Підняв ся ясним полум'ям
 Йому звістивши про зачатіє твоє.
 Нехай тобі огнистим щитом буде
 Той дух, що перший раз на Данових полях
 2040 Тебе одушевив; нехай він і тепер,
 Коли потрібно, відізветь ся в тобі.
 Бо-ж небо не вділяло ще ніколи
 Такої сили незміримої
 Людині, як ота, що в своїх
 Ділах чудесних показала ся.
 Та чом же то старий Маноя йде
 Сюди так спішно, молодечими,
 Прудкими кроками? Оживлений
 Він більш тепер, як був тут уперед.
 2050 Чи надієть ся сина він знайти
 Ось тут, чи може вість несе веселу?

Маноя (входить).

Мир вам, брати! Ось я прийшов сюди,
 Не того, щоб застать тут мого сина,
 Який за розказом князів із відси
 Пішов на празнику їх показать ся.

Ся вість рухнула по всім місті, — весь
 Народ збігаєть ся. Та не хотів би я,
 Щоб там до неприличного чогось
 Його присилувати захотіли.
 2060 Оттим то я прийшов сюди до вас
 Оповістити вам про те, які надії
 Я маю виеднать успішно
 Його увільнене.

Хор.

Ми з радістю
 Поділимо твої надії. Говори,
 Шановний старче, нам пожадано
 Послухати тебе.

Маноя.

Ходив я скрізь
 По тих панах, одного за другим
 То дома заставав, то зустрічав
 На вулиці, покірно їх благаючи,
 2070 Батьківські сльози проливаючи,
 Щоб зволилл вони за мого сина
 А їх невільника прийняти викуп.
 Дехто з них був зовсім тому не рад,
 З призиством, гордо та непривітно
 Приймав мої слова, ненависть
 Й жадобу пімсти виявляючи.
 Се були ті, що між народом своїм
 Являють ся найгорячішими
 Поклонниками свого Дагона
 2080 Й жерців його. Знов інші видались
 Більш поміркованими, дбалими
 Про власну лиш користь, задля якої
 Вони охочо продали-б державу
 Й бога. Ще інші виявили ся

Добрійшими та ласкавійшими;
 Ті признавали, що досить їм пімсти,
 Коли нещастє ворога постигло
 І перестав він быть страшним для них.
 Вони готові буги великодушними,
 Коли за нього окуп відповідний
 2090 Дамо. — Та що се там за крик і галас,
 Що, бачить ся, аж небо роздирає?

Хор.

Без сумніву народ се закричав,
 Побачивши посеред себе того
 Героя так страшногв, а тепер
 Окованого і осліпленого.
 А може закричали так вони
 Побачивши якуюсь пр.бу сили,
 Яку він перед ними показав.

Маноа.

2100 Той окуп, хоч би всю мою дідизну
 Пожертв мав, я радо заплачу.
 Волю як найбільнійший в моім роді
 Жить, ніж як найбогатший, доки він
 У тій страшній неволі пропадає.
 Ні, я рішив ся вже тепер без нього
 Не відійти звідсь. За освободжене
 Його я радо відступлю, як треба,
 Усе своє добро і виплачу;
 Бо маючи його при собі я
 2110 Не буду жадних недостатків знати.

Хор.

Батьки у нас звичайно жебрали,
 Щоб помогти своїм синам;
 Ти-ж хочеш все своє добро
 За сина свого віддати.

Сини у нас звичайно годували
 Родителів своїх у старости;
 А ти у старости своїй
 Стараєш ся, як можеш, виживить
 Свого сина, що через утрату
 2120 Очий від тебе старшим став.

Маноа.

Буде потїхою для мене — мого сина
 Сліпого заходить, глядїть на нього,
 Як він прославлений своїми
 Могучими ділами в своїм домі
 Сидить, а кучері його спадають
 На рамена, ті кучері, що силу
 Цілого війська поміщали в собі.
 Я вірю, що не дав би Бог йому,
 Щоб з тим волосєм, що мов військо вірне
 2130 У нього виростло, його вернула сила,
 Коли-б його його святая воля
 До служби ще великої не призначила.
 Я вірю, що на собі маючи
 Такий великий дар, не буде він
 Сидїти дурно, бо в такому разі
 Сей дар смішний би був і непотрібний.
 А що з очима разом його сила
 Не згинула, то я вірю, що до сили
 Бог відновить йому ще й зір очий.

Хор.

2140 Твої надії не такі невмістні,
 Як не пусте се діло, що його
 Ти увільнити забажав.
 Твою-ж утіху, яку задля сього
 Ти почуваєш, і всю насолоду
 Вітцівської любови ми з тобою
 Всі поділяєм, як приятелі твої.

Маноа.

Я знаю вашу приязнь. — О, та що се
За крик новий! О милости небесна,
Що за страшений лускіт чути там!
2150 Сей гук страшний, зовсім він не подібний
До вереску, що вперед чули ми.

Хор.

Ти кажеш: галас, а се був
Загальний стогін, наче би
Вмирав цілий народ
Кров, смерть, кровава пагуба
Ревли у крику тім, руїна й знищене
В найвисшій степені.

Маноа.

Тик, правда се! Я почуваю також
Жалібний крик, немов кого вбивають.
2160 Сей крик тріває доси ще. Мабуть
Вони убили мого сина.

Хор.

Здаєть ся радше, син твій їх побив,
Бо вереск сей не може походити
Від того, як мордують одиницю.

Маноа.

Так, трафилось якесь нещастє там.
Та що-ж чинити нам?
Чи ждять, чи поспішать туди?

Хор.

Найліпше стіймо тут у купі в-ї,
Щоб поспішаючи туди зненацька

2170 Ми в гирло небезпеці не попали.
А се нещастє трафилось мабуть
Филистимлянам, бо і звідки-ж инде
Міг би підняти ся такий загальний крик?
Ті, що там потерпіли, певно тут
Нічого нам не зроблять, а від інших
Рук нам боятися нема чого.
А що, коли Самсон знов чудом божим
Зір відзискав, — бо в Бога Ізраеля
Нема нічого неможливого, —
І своїх ворогів ударами
2180 Вальть тепер і через купи вбитих
Собі простує шлях?

Маноа.

Подумать сеє,
Для мене се була-б велика втіха.

Хор.

Адже-ж рсбив великі чудеса
Наш Бог давнійш для свого народа.
Чому-ж не мав би ще й тепер зробити?

Маноа.

Що може Він зробити се, я знаю;
Але чи зробити — думати не смію.
Надїя радо з тим згодилась би,
2190 Та віру спокуша до того-ж. Підождім
Ще троха, швидко може вість яка
Дійде до нас.

Хор.

Чи добре, чи лихе
Там стало ся, то лихо, коли вість
До нас у скорости дійде.

Бо скоро долітає лиш зла вість,
А добра спізнюєть ся по дорозі.
Та ось, немов по нашому бажанню,
Хтось поспіша сюди, Гебрей, як видно,
Із нашого коліна.

Післанець (входить).

О куди-ж

2200 Мені спішить і як втекти від того
Страшного виду та позорища,
Яке лише-що бачив я й тепер
Ще бачу своїми очима?
Бо переслідує мене страшливий
Сей образ. Та, здаєть ся, провидіне,
Чи несвідомее чуте, чи розум
Стуманений і майже незапитаний
Привів мене сюди, де було треба.
Я й сам не знаю, як потрафив я
2210 До тебе ось, Маноа благородний,
І до сих земляків, що ждали тут,
Як знав я, в недалекій віддали
Від місця того постраху, що й нас
Усіх ударив важко.

Маноа.

Ревом голосним

Дала про себе знати та подія,
І ще перед тобою голосами
Жалібними до нас добігла. Але
Що сталося там, сего ще ми не чули,
І передмови жадної не треба. —
2220 Ти бачиш, як усі ми раді знати.

Післанець.

Так, знать себе дала подія та!
Та я ще мушу дух набрати в груди

І тямку віднайти, яку втеряв,
Бо добре знаю, що сказати маю.

Маноа.

Скажи конєць, обставини лишй!

Післанець.

Стоїть ще Газа, як стояла дѣси,
Та всі сини її погибли враз,
В одній хвилині вбиті й умертвлені.

Маноа.

Се сумно, та ти знаєш, що Гебреям
2230 Не жаль, коли вороже місто трафить
Нещастє.

Післанець.

О, не тіште ся ним ви,
Бо вам воно ще більший жаль учинить.

Маноа.

Скажи, через кого?

Післанець.

Через Самсона.

Маноа.

Се вменшує мою журбу і поверта
Її у радість майже.

Післанець.

О Маноа!

Я здержую ся ще, щоб не сказать

Того, що й на кінці ще передчасне,
Аби лихая вість не вдарила
У твій старечий слух занадто нагло
2240 І не вразила дух занадто сильно.

Маноа.

А, проволока — гірша муки. Говори!

Післанець.

Почуй же, що найгірше, коротко:
Самсон погиб.

Маноа.

Найгірше справді се,
Бо знищена уся моя надія.
Та смерть, що робить всіх свобідними
Вповні й за нього окуп заплатила.
Який веселий був сьогодні я,
Яку я радість почував в надії
Побачити його свобідним! Ах,
2250 Надія та прийшла, знать, передчасно
На світ, як перший цвіт весною, що
Зими холодної ще подих чує.
Та поки жалошам своїм
Попушу я вудила, ти скажи.
Як він умер? Бо смерть була корона
Або закала людського життя.
Чи всі вони погибли через нього?
А від кого-ж погиб і він, скажи!
Чия покрита славою рука
2260 Самсонови смертельну рану нанесла?

Післанець.

Нї, він погиб, та з ворогів ніхто
Зранить його не міг.

Маноа.

Чи ослабило
Його мордоване, чи від чого знеміг?

Післанець.

Від власних своїх рук.

Маноа.

А, самовбійство?
Що-ж довело його між ворогами
Аж до зневірення в себе самого?

Післанець.

Була се невідхильна нагода
Себе й усіх їх знищити на раз.
Дім, у яким усі вони були,
2270 Щоб бачити його, він завалив
На голови їх і на свою власну.

Маноа.

О, сину мій, ти понад всяку міру
Невблаганий проти себе самого,
Яку-ж страшну дорогу вибрав ти
Для пімсти! Знаємо вже більш, ніж треба,
Та що се все не має звязку ще,
То оповідж, коли се можеш, що
Було на початку, а що в кінці,
Як найточнійше.

Післанець.

Ріжнії діла
2280 Спровадили мене у ранці рано
До сего міста, і при сході сонця
Вступаючи у браму чув я труби,

Що по всіх вулицях і площах міста
 Великий празник всім заповідали.
 Не много діл своїх полагодити
 2290 Я вспів іще, і вже зо всіх сторін
 Почув я, що Самсона сего дня
 Спровадять, щоб перед усім народом,
 Серед забав і радости, дав доказ
 Могутньої своєї сили. Жаль
 Мені було, що муж сей у неволі,
 Та я хотів забавам приглялать ся.
 Будинок був просторий надзвичайно
 Амфітеатр, що над собою мав
 Склепінє височенне, лиш на двох
 Стовпах оперте, й сиджень дуже много.
 Тут уся знать, по ступнях старшинства
 Розсаджена, могла на гри глядіти,
 Стін не було, і незлічена сила
 2300 Народу на лавках та ступеницях
 Під голим небом поміщала ся.
 Між ними й я стояв із далека,
 Й ніхто на мене не звертав уваги.
 Із сонцем разом поступало свято;
 Жертвна служба наповнила всіх
 Серця утіхою та задоволенєм
 І звеселила всіх вином, коли
 Розпочались забави. Тут же зараз
 Приведено й Самсона, вбраного
 2310 В невідільницьку препишну уніформу.
 Поперед нього йшли свистільники
 Та цимбалісти, а з обох боків
 Його оружна стерегла сторожа,
 А перед ним і поза ним багато
 Йшло лучників та кінних в тяжкій зброї,
 Та піших з пращами та списоносців.
 Побачивши його увесь народ
 Підняв великий оклик радости,

Голосячи подяку й славу богу,
 2320 Що ворога їх найстрашнішого
 Рабом зробив. Терпливо та спокійно,
 Без боязни ішов Самсом в тім супроводі.
 Аж до естради. Які штуки там
 Йому загадано, які без помочи
 Очий зробити міг, чи підіймати
 Тяжкі тягарі, чи кидати,
 Носити, чи ломати, все те він
 Робив з неімовірною та подиву
 Гідною силою, так, що ніхто з них
 2330 Неїхтів до супірництва стати з ним.
 Нарешті в часі павзи завели
 Його під згадані вже два стовпи.
 Він попросив провідника свого
 (Се чув я від таких, що були близько нього),
 Щоб задля втоми надзвичайної
 Позволив він йому оперти ся
 На хвилю о ті два стовпи могутні,
 Що підпирали величезне склепінє.
 Сей не підозріваючи нічого
 2340 Завів його між тії два стовпи.
 Обнявши їх обома раменами
 Самсон стояв довгенький час схиливши
 В низ голову і в одну точку вперши
 Свій зір, як той, що молить ся, або
 Важке щось обдумує душею.
 Нарешті голову підносячи
 Він скрикнув голосно: „Панове, доси,
 Робив я все, що ви повелівали,
 Розумно слухаючи вас і вам
 2350 Утіху й подив доставляючи.
 Тепер хочу для власної утіхи
 Дать вам один ще доказ мої сили,
 Найбільший, що наповнить подивом.
 Всіх тих, що будуть бачити його“.

Сказавши се й напруживши страшінні
 Рук своїх мязи він, мов сила бурі,
 Або шалена повінь, від якої
 Трясуться гори, силою страшною
 Оба стовпи двигнув один к одному,
 2360 А потім один від одного, і потряс
 Так, що вони звалилися і впали.
 А з ними разом грохнуло й склепінє
 З громовим лускотом на голови
 Всіх тих, що там сиділи, всіх панів,
 Вельможних пань, старшин і воевод,
 Жерців і вибору та цвіту шляхти,
 І то не лиш з сего одного міста,
 Ні, з всіх филистимлянських міст довкола,
 Що тут зібралися на сєе свято.
 2370 Самсом посеред них один звалив
 На власну голову сю неминучу
 Загибіль; лиш народ, що з на-двору
 Стояв, порозбігався.

Хор.

О, догого окуплена, преславна
 Ся пімста! Хоч живий, та смертю
 Своєю ти сповнив велике діло,
 Призначене тобі для Ізраеля.
 І там лежиш зо славою посеред
 Убитих, сам себе убивши волею
 2380 Не власною, а лиш потребою
 Жорстокої конечности, що в смерті
 Тебе з побитими злучила ворогами,
 Далеко численнішими від тих, яких
 Побив ти за життя.

Перша половина хору.

Коли серця їх у веселому
 Й святоточному настрою,

Від служби ідолської ситі
 І п'яні від вина,
 Волових і козячих мяс
 2390 Наївшися доволі,
 Свійому богови фальшивому
 Похвальні пісні
 Співали величаючи
 Його понад правдивого,
 Живого Бога, що царює
 У сілоамській храмі, —
 Він напустив на них засліплене,
 Що душі їх отуманило
 І зродило у них безумнея бажанє
 2400 Як стій погромця свого зажадати.
 Веселі, тільки жарту й гри
 Бажаючи, несвідомі пори,
 Вони як найспішніше захотіли
 Загибіль власною дігнати.
 Так без ума буває чоловік,
 Що божий гнів стягнув на себе;
 Загибіль власну накликає він
 Без всякої розваги, навіть
 Супроти всякого ума,
 2410 Внутрішньою побитий сліпотою.

Друга половина хору.

Та він, позбавлений очий,
 Погорджений, якого люд чужий
 Уже мав за нізашо,
 Та повний духового світла,
 Огнистою відвагою роздмухав
 У темнім попелі святії іскри
 В нагальне палумя.
 І наче яструб, що в ночі
 На сідала спадає курячі,
 2420 Де постискавши ся у довгий ряд

Курки й когутики сидять,
Він кинув наче грім
Із незахмареного неба
Загибіль на їх голови.

Цілий хор.

Такий високий дух, що вже
Здавав ся понівеченим,
Пригноблений і мов зовсім прибитий,
Як саморідний той казковий птах,
Що десь гніздить ся у Арабії лісах
2430 І пари ні товариша собі не має,
І сам себе на старости спляє,
А з попелу свого власного
На ново повстає відроджений,
Знов ожива і знову процвітає
І найсильнішу силу проявляє,
Коли, здавало ся, в бездільности дрімає.
Хоч тілом він умер сьогодні.
Імя його переживе столітя
І буде фенікс він людського роду.

Ман о а.

2440 Ходіть, ходіть! Не час тепер на плач,
Тай нічого нам плакати і ридати.
Самсон остав Самсоном, яким був,
І як герой могутній закінчив
Жите своє геройським поступком,
Помстивши ся на своїх ворогах.
На довгі літа лишив він їм
Смуток і плач, потомкам Кафтора,
Всім діллянцям филистимлянської
Землі, а славу й освободжене
2450 Ізраїлю, коли він лиш посміє
Тепер щасливу нагоду як слід
Для себе визискать. Собі-ж самому

І домови віття свого придбав
Він вічну славу і все те, що можна
Вважать найліпшим, найпожаданішим,
Придбав для Бога, при його всесильній
Підмозі, на яку не сподівались ми,
А без якої се велике діло
Мабуть не було би доконане.
2460 Нема нам тут причини плакати,
Ані смутити ся, ні в груди бити ся,
Бо ані слабости йому ніхто
Тут не закине, ні погорди й стиду
На нього і на нас не кине;
Все добре й гарно тут пішло,
Щоб при такій геройській смерті
Нас заспокоїти могло.
Ходім і пошукаймо його тіла,
Де там воно лежить ворожою
2470 Покрите кровю; вмиємо його потім
Водою від густої крові й натremo
Пахучим зілем. Я тим часом спішно
Порозсилаю до всіх моїх друзів
Та свояків. Ся Газа вже тепер
Не так могуча, щоб нас в тім сплишити.
Ми взьмемо його із сего міста
Із почесстю та тихою повагою
Проведемо в похіді похороннім
До батьківського дому. Там йому
Збудую пам'ятник і обсаджу
2480 Довкола дерева тінисті:
Вічно зелені лаври, розложисті
Пальми, обвішаю їх усіма
Його трофеями, величними
Діла його свідками, обставлю плитами,
І написами, у яких діла його
Віршованою мовою звучною
Передані будуть потомности.
Там молодіж до боевих пригод

Охоча буде мати збірне місце
 І пам'ятю його ме закріпати
 2490 У своїх грудях мужество й охоту
 До славних діл. Ізраїльські-ж дівчата
 В святі празничні дні ходили муть
 До того гробу з цвітами й ронити
 Дівочі сльози за нещасну долю,
 Що досягла його в життю подружнім
 І принесла йому неволю й сліпоту.

Хор.

Отсе й найкрасше! Хоч ми і нераз
 Вчуваєм сумніви, що незглубима
 2500 Премудрість божа з чоловіком робить;
 Конєць усе до ліпшого доводить.
 Здаєть ся иноді, що відвертає Бог
 Лице своє, та несподівано
 Він знов привернєть ся. Так і тепер
 Для свого вірного героя він
 Величчєє свідоцтво дав. Якою
 Жалобою покрила ся вся Газа
 І всі ті, що неперемінному
 Велінню божому противить ся хотіли!
 2510 Та своїм слугам дав новий він зиск
 В старім, святім їх переконанню,
 Що після сеї славної події
 На мирний, красший час свитають їм надії.

Писано д. 9—21 серпня 1912.

106078